

2020'3

ISSN 1648-7109

LIETUVOS
muziejai

Rugsėjo 17–18 dienomis Kaune surengtame tarptautiniame forume „Muziejus: pokyčio jėga“ aptarti pasaulio ir Lietuvos muziejams kylantys šiandienos iššūkiai.
J. Kirkilaitės nuotr.

Rugsėjo 3 d. septyniuose M. K. Čiurlionio kelio miestuose pabuvojusi paroda „Keliaujantys muzikai“ su ją lydinčia kultūrine programa „Štai, Čiurlionis!“ prisatyta Žemaičių dailės muziejuje. ŽDM archyvo nuotr.

Rugpjūčio 2–8 d. Estijoje, Narvos muziejuje, organizuoti Baltijos muzeologijos mokyklos mokymai „Rizikų valdymas ir pasirengimas ekstremalioms situacijoms muziejuose“.
V. Lankelienės nuotr.

Rugsėjo 25 d. Anykščiuose, ant Liudiškių pi-lialkalnio, vyko baigiamasis Lietuvos muziejų kelio projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: kalnų ir kalvų kultūriniai reginiai“ renginys.
T. Kontrimavičiaus nuotr.

Liepos 6-ąją Istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra Kaune pažymėjo 15-os metų sukaktį. E. Virkečio nuotr.

Liepos 4 d. minėtas dr. Jono Basanavičiaus gimtosios sodybos atstatymo 30-metis. Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centro-muziejaus archyvo nuotr.

Liepos 15 d. Gedimino pilies bokšte įkurtas muziejus šventė 60-metį.
A. Šileikio nuotr.

Rugsėjo 1 d. Tauragės krašto muziejui „Santaka“ sukako 30 metų. Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ archyvo nuotr.

ISSN 1648-7109

LIETUVOS MUZIEJAI

Eina nuo 2003 metų 4 kartus per metus

Steigėjas – Lietuvos muziejų asociacija

Redakcinė kolegija

Raimundas BALZA

Dr. Nelija KOSTINIENĖ

Dr. Jolanta SKURDAUSKIENĖ

Erika STRIŠKIENĖ

Gabrielius SUŽIEDĖLIS

Lolita VALUŽIENĖ

Redakcija

Sigita INČIŪRIENĖ, atsakingoji redaktorė

Rasa AUGUTYTĖ, redaktorė

Kamilė INČIŪRAITĖ, dizainerė

Išleido Lietuvos muziejų asociacija

Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius

Tel./faks. (+370) 5 2790 918

El. p. lietuvos.muziejai@gmail.com

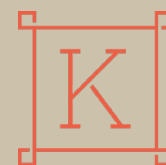
www.museums.lt

Elektroninė leidinio versija

leidžiama 2020 m. įgyvendinant

Lietuvos kultūros tarybos programos

„Strateginis kultūros organizacijų finansavimas“ projektą

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

2020'3

LIETUVOS muziejai

Turinys

PROBLEAMOS, NUOMONĖS	4	Rimvydas Laužikas	Muziejų kraštovaizdis: iššūkiai ir pokyčio jėga
	9	Martyna Bakaitė	Atnaujinamas Energetikos ir technikos muziejus
PROGRAMOS, PROJEKTAI	11	Pasvalio krašto muziejaus informacija	Muziejaus lankytojams – naujos erdvės
	12	Dalius Avižinis	Ekstremalios situacijos muziejuose ir kaip joms pasiruošti
	14	Janina Stankevičienė	Nuo Gedimino pilies kalno iki Jono Biliūno „Laimės žiburio“
BENDRADARBIAVIMAS	17	Rokas Zubovas	Pandemijos paženklintas M. K. Čiurlionio kelias
	19	Justina Pranienė	Dvarų kultūros atspindžiai Burbiškio dvare
	21	Linas Šmigelskas	Neatpažįstamai atsinaujinęs Lietuvos etnokosmologijos muziejus
NAUJI MUZIEJAI, EKSPOZICIJOS	24	Vida Kanapkienė	Atstatyta Tiškevičių rūmų veranda
	27	Irma Žvinakienė	Vartus atvėrė „Sodžius Dzūkijon“
	29	Daina Kamarauskienė	Duoklė tautodailės metams
PARODŲ SALĖSE	32	Nacionalinės dailės galerijos informacija	Laukinės sielos. Baltijos šalių simbolizmo dailė
EDUKACIJA	34	Ieva Lazauskė Andrius Janionis	Kaip atgijo Senoji Kernavė
RINKINIAI	36	Raimonda Ramanauskienė	Gedgaudai sugrįžta į gimtinę
RESTAURATORIŲ DIRBTUVĖSE	38	Milda Tičkaitė	Viešos „Psichės vestuvės“
	39	LR kultūros ministerijos informacija	Lietuvos didieji meno vardai Ščečine
SVETUR	40	Rita Tulušienė	„Po Angelo sparnu“ – Ukrainoje
	41	Ingrida Jakubavičienė	Istorinei Prezidentūrai – 15
	43	Arminas Šileikis	Istorinė sodyba, pakilusi iš pelenų
SUKAKTYS	44	Agnė Vitartaitė	„Santaka“ – 30 metų kartu
	46	Arminas Šileikis	Gedimino pilies bokšto 60-metis
NAUJI LEIDINIAI	47		Lietuvos muziejų asociacijos biblioteka

Viršelyje: Kernavėje organizuoti ciklo „Senoji Kernavė atgyja“ renginiai, skirti UNESCO Pasaulio paveldo Lietuvoje metams. I. Lazauskės nuotr.

Muziejų kraštovaizdis: iššūkiai ir pokyčio jėga

Prof. dr. Rimvydas LAUŽIKAS

Šiuolaikiniai muziejai susiduria su daugeliu iššūkių. Gyvename neabejotinų permainų metu, kuomet ankstesnės, vadinamajai industrinei visuomenei būdingos struktūros pamažu nyksta, savo vietą užleisdamos skaitmeninių technologijų plėtros paskatintos tinklaveikos visuomenės struktūroms.

Rugsėjo 17–18 dienomis Kaune vyko Lietuvos muziejų forumas „Muziejus: pokyčio jėga“. Man šiame renginyje teko moderuoti vieną sesiją – „Muziejų pokytis“. Sesijoje, be šio teksto autoriaus, pranešimus skaitė prof. dr. Markus Walzas iš Leipcigo universiteto (pranešimo tema „Beieškant iššūkių įprastinėje muziejaus veikloje. Kaip muziejaus veikla gali spręsti globalius iššūkius?“) ir Estijos kultūros ministerijos atstovė Merilin Piipuu („Estijos muziejų reforma: evoliucija, o ne revoliucija, arba Estijos muziejų įgalinimas per laisvę“). Po to vykusioje apibendrinamojoje diskusijoje dalyvavo Lietuvos muziejų asociacijos valdybos pirmininkas ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus direktorius Raimundas Balza, LR kultūros ministerijos Atminties institucijų politikos grupės vadovė dr. Rūta Pileckaitė-Vasilienė ir LR prezidento vyriausioji patarėja, švietimo, mokslo ir kultūros grupės vadovė dr. Jolanta Karpavičienė.

Svarbiausi dabarties muziejų plėtrą identifikuojantys reiškiniai yra: muziejų lankomumo augimas fizinėje ir virtualioje erdvėse; muziejų produktų ir paslaugų rinkos (įskaitant mišrius, skaitmeninėje ir fizinėje realybėse veikiančius produktus ir paslaugas) plėtra; dalijimosi ekonomika, minios paslaugomis (angl. *crowdsourcing*), dalyvavimu grįstų muziejų veiklų stiprėjimas; muziejų paslaugų paketo kaita nuo dominuo-

Kaune vykusiame forume diskutuota apie šiuolaikinio muziejaus pokyčius.

jančių informacinių (elitarinio pobūdžio) link dominuojančių pramoginių (laisvalaikio) paslaugų; muziejų lauko transformacija iš hierarchinės struktūros į tinklinę, muziejų institucinės, teminės, funkcinės ir kt. įvairovės, neprofesionalios muziejinkystės bei ryšių skaičiaus su kitomis panašiose veiklose dirbančiomis institucijomis augimas; muziejų reputacijos didėjimas visuomenėje; muziejų socialinio poveikio stiprėjimas. Greta šių globalaus pobūdžio reiškinų Lietuvoje dar turime (nepaisant to, kad Nepriklausomybė paskelbta 1990 m.) nelengvus kultūros perėjimo iš sovietinės į laisvą, atvirą procesus.

Šie reiškiniai stipriai veikia Lietuvos muziejų kraštovaizdį. Kartais gali pasirodyti, kad iššūkių paveiktame pasaulyje nebežinome elementarių dalykų. Tarkime, atsakymas į klausimą, kiek Lietuvoje yra muziejų, gali

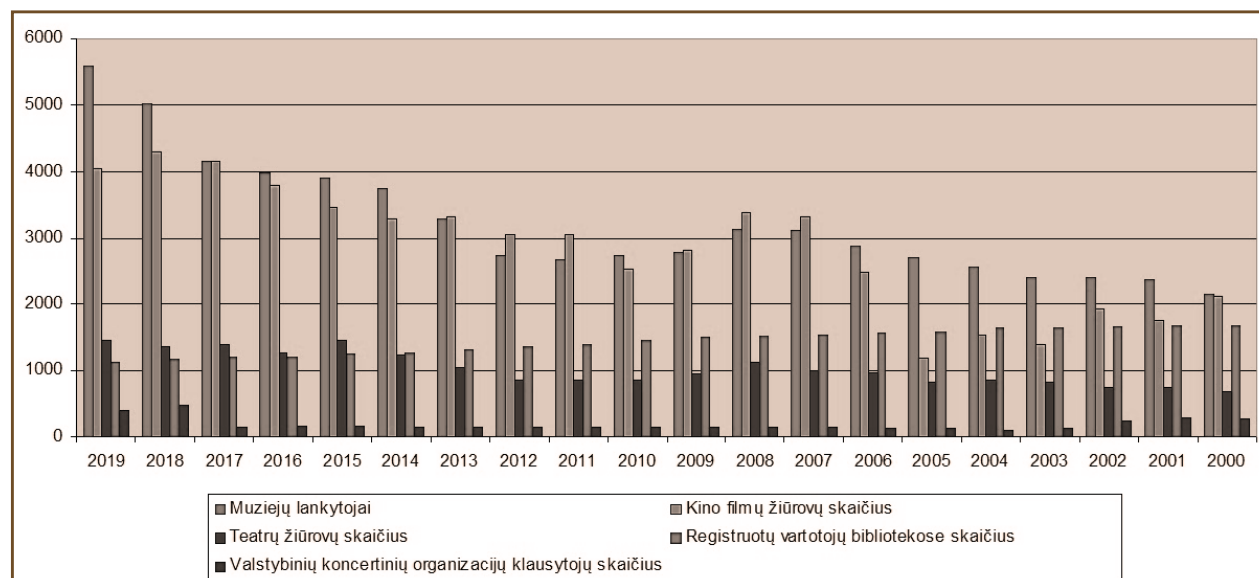
tapti labai sudėtingu. Juk Lietuvos statistikos departamento duomenimis, veikiančių ūkio subjektų, priskiriamų valdžios instituciniam sektoriui, sąrašė (2020 m. sausio 1 d.) rasime 75 muziejus; LR kultūros ministerijos svetainėje pateikiama 2019 m. statistinė informacija iš 107 muziejų; Lietuvos juridinių asmenų registre yra registruotos 187 institucijos, savo pavadinimuose turinčios žodį „muziejus“; socialiniame tinkle „Facebook“ (2020 m. gegužės 25 d. duomenimis) yra 107 muziejų puslapiai, 205 muziejais įvardytos vietos ir 68 grupės, o interneto portalo *muziejai.lt* duomenimis Lietuvoje veikia net apie 900 muziejinę veiklą vykdančių įstaigų ir organizacijų.

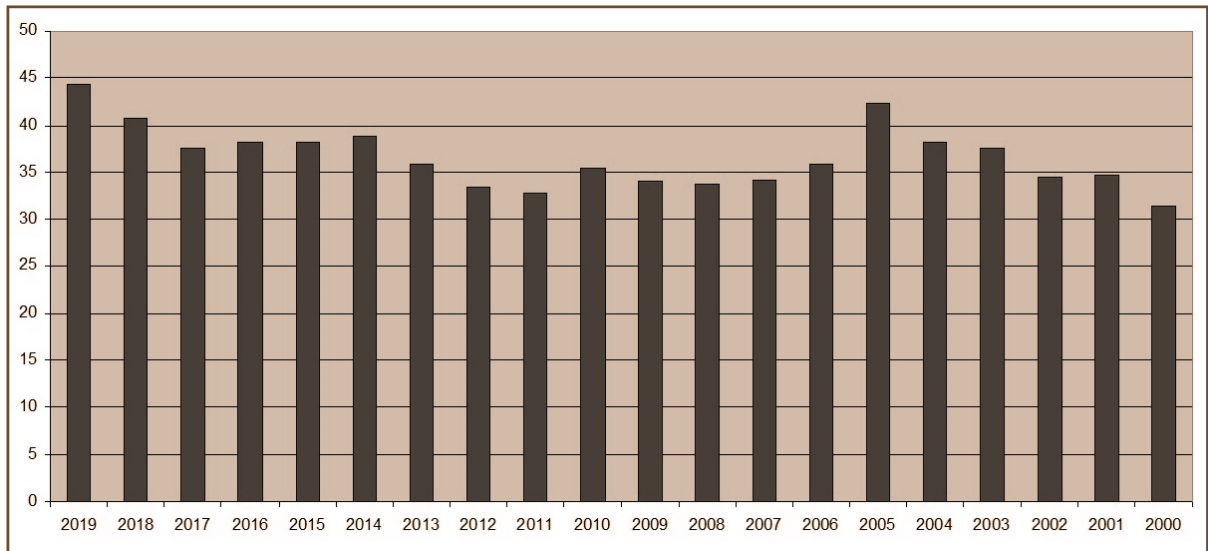
Ne mažiau sudėtingu tampa ir muziejaus apibrėžimas. 2016 m. Tarptautinė muziejų taryba (ICOM) inicijavo naujas diskusijas dėl muziejaus apibrėžimo – to paties, kuris (su nedideliais pataisymais) egzistavo nuo 1946 m. Naujaisiu apibrėžime, kuris ICOM vykdomosios valdybos buvo pristatytas Paryžiuje 2019 m. liepos 21–22 dienomis vykusioje 139-ojoje sesijoje, randame ne tik ankstesnius ir įprastus teiginius „įsigyja, išsaugo, tyrinėja, komunikuoja“, bet ir tokius: „demokratizuojanti, įtrauki ir daugiabalsė kritinio dialogo apie praeitį ir ateitį erdvė“;

„orientuotas į dabarties konfliktus ir iššūkius“; „saugantis atminčių įvairovę ateities visuomenėms“; „dalyvaujantieji ir skaidrūs“. Tai akivaizdžiai brėžia komunikacinį muziejaus vektorių, kalbantį apie tai, kad muziejus yra daugiau ne apie praeitį, o apie dabartį. Vektorių, primenantį komunikacinę muziejaus funkciją (J. Lotmanas, P. van Menschas, F. Waidacheris) kaip institucionalizuotą santykio su tikrove formą, taip pat pasižymintį tikslingu ir sistemingu tam tikrų tikrovės daiktų išskyrimu, rinkimu, išsaugojimu bei tyrimais, ir su labai aiškiu tikslu – jų tolesniu naudojimu šiuolaikinėje kultūroje, reaguojant į šiuolaikinės visuomenės pokyčius, dabarties iššūkius ir problemas.

Lietuvos muziejai (kaip institucijos) sėkmingai juda šia linkme. Didelė muziejininkų bendruomenės dalis yra stipri ir gerai suvokianti, kas ir kaip vyksta šioje erdvėje. Visuomenei taip pat reikia muziejų. Remiantis Lietuvos statistikos departamento pateikiamais duomenimis, muziejai ir kino teatrai yra lankomiausios kultūros įstaigos / sektoriai Lietuvoje. Kultūros įstaigų naudotojų skaičiaus dinamika (muziejų lankytojai, registruotų vartotojų bibliotekose skaičius, kino filmų žiūrovų skaičius, teatrų žiūrovų skaičius, valstybinių koncertinių organizacijų klausy-

1 iliustracija. Kultūros įstaigų lankytojų skaičiaus dinamika.

2 iliustracija. Muziejų užimama kultūros rinkos dalis proc. (pagal lankytojų skaičių).

tojų skaičius) pateikiama 1 iliustracijoje.

Muziejų užimamos kultūros rinkos dalis pateikiama 2 iliustracijoje. Atkreiptinas dėmesys, kad muziejų sektorius yra vienintelis, turintis stabilų lankytojų skaičiaus (nuo 2011 m.) ir užimamos lankytojų rinkos dalies per pastaruosius trejus metus augimo tendenciją.

Muziejų lankytojų interesus rodo ir tyrimai „Google Trends“ įrankiu. Informacijos su muziejais susijusiomis temomis (muziejų tema ir pagal užklausą „muziejus“) paieškų Lietuvos teritorijoje skirtingais laikotarpiais (per 16 metų, 2004–2020; per 5 metus, 2015–2020 ir per 1 metus, 2019–2020) palyginimas atskleidžia kelias svarbias lankytojų požiūrio į muziejus tendencijas. Pirmiausia – aktyvų domėjimąsi naujai atidarytais kultūros objektais, kurie – net jei savo esme ir nėra muziejai – visuomenės supratimu (iš dalies ir rinkodaroje) yra pozicionuojami kaip muziejai. Tai – Valstybės pažinimo centras, Šunų muziejus (Palangoje), Medžių lajų takas, Lietuvos etnokosmologijos, Iliuzijų ir MO muziejai.

Antroji tendencija yra augantis domėjimasis nedideliais, siauros tematikos, memorialiniais, kartais – nišiniais muziejais. Tokiems prisikirtini Kazio Varnelio namai-muziejus,

Šaltojo karo muziejus Plokštinės miške netoli Platelių ežero, Lietuvos aviacijos, Valcovo Into akmenų, Angelų, Žaislų muziejai, Dionizo Poškos „Baubliai“.

Smarkiai populiarėjo ir susiję paieškos terminai, rodantys tarptautinio bei vietos kultūrinio turizmo augimą: Prado muziejus (Madride), Merkinė, Obeliai, Koperniko mokslo centras Varšuvoje, Vazos laivo muziejus (Stokholme), muziejai Kaune (Vytauto Didžiojo karo, T. Ivanausko zoologijos, Vėlnių muziejai). Muziejai yra vis labiau suvokiami kaip gerokai platesnio poilsio, pramogų komplekso dalis, jų lankymas gal ir nėra pagrindinis tikslas, bet yra neatskiriama atostogų dalis. Dėl šios priežasties augo domėjimasis greta kurortinių vietovių esančiais muziejais (tokiais kaip Lietuvos jūrų muziejus, Šakočių muziejus Jaskoniuose, Thomo Manno memorialinis muziejus Nidoje, Gintaro muziejus Palangoje, Mažosios Lietuvos istorijos muziejus Klaipėdoje), o paieškų apie muziejus lauke matomas aktyvus reikšminių žodžių junginys „AB „Smiltynės perkėla“ ar tema „Jūra“.

Vis dėlto greiti pokyčiai lemia ir naujų problemų atsiradimą. Svarbiausios iš jų siejamos su muziejų sistemos teisiniu reglamentavimu, šiuolaikinio muziejaus, jo socialinio

poveikio ir kuriamų pridedamųjų verčių supratimu, kokybiškų muziejinio lauko mokslinių tyrimų trūkumu, taikomais muziejų sistemos finansavimo modeliais, personalo kvalifikacija.

Lietuvos muziejų srities plėtros teisinis kontekstas yra pakankamai painus, nes jį formuoja didelės apimties teisinių dokumentų grupė (iš viso 7320 valstybės ir savivaldybių lygmens galiojantys teisės aktai, iš jų – 3 tarptautiniai dokumentai, 155 įstatymai, 1120 kt. valstybės institucijų ir įstaigų teisės aktų, 4183 savivaldybių teisės aktai ir 86 teismų dokumentai). Svarbiausios kitos sritys, su kuriomis siejasi muziejų teisinis reglamentavimas valstybės institucijų ir įstaigų teisės aktų lygmeniu (pagal Eurovoc klasifikatorių, skliausteliuose nurodytas susijusių teisės aktų skaičius), yra: kultūra ir religija (406); finansavimas ir investavimas (183); vykdomoji valdžia ir valstybės tarnyba (154), Bendrijos finansai (146); kultūros paveldas (141); valdymas (140); aplinkos politika (133); veiksmų programa (124); teisės šaltiniai ir sritys (111); finansavimas (109); Europos Bendrijos fondai (96); aplinkos apsauga (96).

Analizuojant teisinius dokumentus susidaro įspūdis, kad muziejai reikalingi visiems, bet taip pat ir nereikalingi niekam. Tarp teisinių dokumentų svarbiausią vietą užima Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, tačiau jis buvo priimtas 1995 m. ir iš esmės fiksavo XX a. 8–9 dešimtmečių muziejų veiklos praktikas ir sovietinį teisinį požiūrį. Tai yra rimta grėsmė, ribojanti muziejų srities plėtrą Lietuvoje, ypač dinamiškuose (skaitmeninių technologijų taikymo, tinklaveikos visuomenės plėtros) kontekstuose. Svarbu tai, kad kitose panašiose šalyse – Latvijoje ir Estijoje nauji muziejų veiklą reglamentuojantys įstatymai priimti 2007–2013 m.

Dar viena problemų dalis yra susijusi su skaitmeninių technologijų naudojimu. Dėl COVID-19 pandemijos paskelbto karantino

situacija pavasarį parodė, kad muziejams trūksta komunikacinių virtualių paslaugų arba jos „viena koja šlubos“; muziejai menkai bendradarbiauja tarpusavyje kurdami skaitmenines paslaugas; nemaža dalis turinio kūrėjų prastai supranta skaitmeną kaip mediją, menkai išmano auditorijų poreikius ir informacinę elgseną. Šiuo metu esamos paveldo skaitmeninės sistemos internete (www.limis.lt, www.epaveldas.lt) yra orientuotos į mokslininkus ir muziejų rinkinių valdytojus, o ne į neprofesionalų auditorijas, jos itin nedraugiškos vartotojui – skelbiami tik žemos kokybės vaizdai ir *object* meta-duomenys, o jų naudojimas yra imlus laikui

Diskusijos dalyviai (iš kairės): dr. Jolanta Karpavičienė, Raimundas Balza, dr. Rūta Pileckaitė-Vasilienė ir moderatorius prof. dr. Rimvydas Laužikas.

ir brangus.

Kaip muziejams reaguoti į iššūkius? Minčių šia tema galime pasisemti iš M. Walzo ir M. Piipuu pranešimų. Ar šie iššūkiai yra spaudimas muziejams keistis? Neabejotinai. Jie kuria naujas grėsmes ar galimybes? Tai priklauso nuo mūsų matymo lauko.

M. Walzas savo daugiau teorinio pobūdžio pranešime pastebėjo slinktį nuo „klaskinės“ muziejaus veiklos link veiklos, reaguojančios į globalius iššūkius. Kaip pavyzdį jis aptarė Jungtinių Tautų (JT) į 2030 m. orientuotą darbotvarkę „Keičiant mūsų pasaulį“, kurioje keliami 17 tvarios plėtros tikslų, apėmiančių temas nuo skurdo ir bado iki klimato kaitos ir nuo lyčių lygybės iki biologinės įvairovės mažėjimo. Vokiečių profesorius

aptarė kelis darbotvarkės taikymo lygmenis. Lengviausias jų – „žodiški žodžiai“ – pakankamai mechaniskas „madingų“ reikšminių žodžių perkėlimas į apibrėžtis ir / ar teisės aktus (muziejų atveju – į naująjį ICOM muziejaus apibrėžimą). Kitas galimas būdas yra tiesioginis, kone pažodinis dokumento supratimas. Tai galėtų reikšti, kad muziejai, taupydami planetos resursus, turėtų siaurinti savo veiklas (mažiau organizuoti parodų, mažiau kaupti ir saugoti eksponatų). Vis dėlto galimi ir kiti, sudėtingesni JT darbotvarkės taikymo būdai. Muziejus gali tapti pasaulį keičiančių transformacijų erdve, suprantant ne problemų paviršių, o esmę, ir suvokiant, kad JT dokumentai yra politinio pobūdžio deklaracijos, kurių teiginių dalis turi utopinį pobūdį. Taip randasi profesoriaus aptartos reakciją į pokyčius lemiančios 6 struktūros (angl. frames). Galiausiai pranešime pristatytos konkrečios muziejų veiklos, įgalinančios reaguoti į konkrečius globalius pokyčius.

Kaip reaguoti į iššūkius ir kaip problema spręsti lokaliu masteliu? Į šį klausimą išsamiai atsakė M. Piipuu, pristatydama Estijoje vykdomą muziejų sistemos reformą. Jos pristatyme išgirdome daug labai konkrečių taikomųjų detalių, tačiau man įstrigo pagrindinė idėja – žodžiai ir frazės. Ir tai ne M. Walzo minėti „žodiški žodžiai“. Tai ir ne „madingi“ reikšminiai žodžiai, švenčių proga kartojami politikų kalbose. Taip pat ne tuščius pažadus reiškiantys žodžiai, kurių itin

daug išgirstame prieš rinkimus. Tai žodžiai, Estijoje virstantys strategijomis ir iš jų keliaujantys į realiai vykdomus planus, lemiantys muziejus reglamentuojančios teisinės bazės, valstybinio administravimo, finansavimo schemų ir kitų aktualių sričių pokyčius. M. Piipuu savo pranešime minėjo tokius teiginius kaip „muziejus įgalinti per laisvę“, judėjimas „nuo savininko link kūrėjo“, „nuo reguliuotojo (ir baudėjo) link konsultanto“, „bendruomenės vaidmens“, „muziejaus kaip diskusijos erdvės“ suvokimas, „muziejus kaip erdvė, prieinama visiems“, „muziejaus socialinio poveikio apibrėžimas ir matavimas“, „investicijos kaip muziejaus veiklos akceleratorius“. Pranešėja visa tai iliustravo realiais, veikiančiais pavyzdžiais.

Deja, visai kitoks Lietuvos muziejų sistemos vaizdas išryškėjo apibendrinamojoje diskusijoje: vyksta biurokratinio aparato centralizavimas ir hierarchiškumo stiprinimas; didėja administracinis spaudimas muziejams; tikrinimo, kaip baudymo priemonės taikymas; vyrauja menkas politikų supratimas apie muziejų sistemos tikslus ir veikimą. Nežinau, ar tik man pasirodė, kad LR kultūros ministerija buvo (ir jau senokai yra) ne tiek aktyvi muziejų valstybinės politikos formuotoja, kiek pasyvi Vyriausybės kultūros politikos vykdytoja, „gelbėjanti muziejus nuo visiškai absurdiškų dalykų“. Kartais atrodo, kad Lietuvos muziejų valstybinio administravimo lygmeniu ne tik nereaguojame į iššūkius, o dar ir einame priešinga linkme – ignoruodami ne tik tai, ką diktuoja globalios tendencijos ir tinklaveikos visuomenės logika, bet ir tai, kas praktiškai įgyvendinama labai panašios istorinės patirties, panašaus dydžio ir finansinio bei administracinio pajėgumo šalyje – kaimyninėje Estijoje. ■

Muziejininkai iš visos Lietuvos susirinko į Kaune vykusį Lietuvos muziejų forumą „Muziejus: pokyčio jėga“.

J. Kirkilaitės nuotr.

ENERGETIKOS IR TECHNIKOS MUZIEJUS

Energetikos ir technikos muziejus

Atnaujinamas Energetikos ir technikos muziejus

Martyna BAKAITĖ

Pirmojoje viešojoje Vilniaus miesto elektrinėje įsikūrusiame Energetikos ir technikos muziejuje – permainų metas.

Muziejuje šiuo metu vykdomas projektas „Energetikos ir technikos muziejaus paslaugų išplėtimas (atnaujinant ir sukuriant ekspozicines erdves)“, finansuojamas pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos įgyvendinimo priemonę, skirtą modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą.

Pasibaigus muziejaus atnaujinimo darbams lankytojus džiugins moderni beveik 1000 kv. m ekspozicijų erdvė, bus įrengta nauja lankytojų aptarnavimo erdvė, laiptinė, liftas, panoraminė apžvalgos aikštelė ant stogo, o virš naujosios požeminės ekspozicijos atsiras vieša lauko terasa, kurioje galės vykti įvairūs renginiai.

Pokyčiai viduje ir išorėje

Pasak muziejaus direktoriaus Mykolo Bistricko, per paskutinius dvejus metus muziejus patyrė daug permainų: „Smar-

kiai keičiasi tiek muziejaus išorė, tiek vidus. Jau dabar muziejininkų komanda dirba naujose administracinėse patalpose. Keičiasi kai kurių ekspozicijų salių vaizdas. Tiesa, ne visi renovacijos darbai lankytojams iš karto pastebimi: naujos apšvietimo ir vidaus tinklų sistemos, nauji langai ir panašūs pokyčiai nėra susiję su ekspozicijų turiniu, bet jie reikšmingi siekiant tinkamai saugoti tokį svarbų technikos paveldo objektą kaip pirmoji Vilniaus miesto elektrinė.“

Nors vis dar vyksta darbai, pokyčiai pastato išorėje pastebimi iš tolo: atnaujintas muziejaus fasadas, diegiama apšvietimo sistema, kyla nauja laiptinė su liftu, ant muziejaus stogo atsirado terasa. Gerokai pasikeitė ir įėjimo vaizdas – į muziejų nuo šiol patenkama per naują priestatą. Čia netrukus įsikurs lankytojų aptarnavimo centras, muziejaus parduotuvėlė, kavinukė ir skaitykla.

Bene labiausiai laukiama, kada bus įrengta naujoji požeminė erdvė, kuri lankytojams

duris atvers kitąmet. „Virsmo sale“ pavadinata ekspozicija kvies interaktyviai pažvelgti į energijos virsmus. Ekspozicijos teminė ašis – žmogaus santykių su energija visuma, atskleidžiama per keturias temas: energijos išgavimą, kaupimą, perdavimą ir vartojimą. Kuriamos ekspozicijos tikslas – muziejaus lankytojus supažindinti su efektyviu ir tvariu vartojimu. Tikimasi, kad ji taps vienu pagrindinių muziejaus traukos taškų.

Pernai renovuojant muziejų atkasti senojo elektrinės kamino pamatai taps savotišku tiltu tarp istorinio ir moderniojo muziejaus identiteto. Vis dėlto, pasak muziejaus direktoriaus, šis radinys buvo ir viena iš darbų pristabdžiusių aplinkybių, nes reikėjo pasirūpinti tinkamu senojo elektrinės kamino ir anglinės pamatų išsaugojimu, o šiemet darbus gerokai pristabdė pasaulinė pandemija.

Į muziejų nuo šiol patenkama per naują priestatą.

Ambicingas siekis

Jau dabar pagrindinė muziejaus auditorija yra jaunos šeimos, įvairaus amžiaus moksleivių grupės. Būtent į šiuos lankytojus orientuota dar viena svarbi muziejaus atsinaujinimo ašis – edukacinių erdvių išplėtimas ir įrengimas. Cokoliniame muziejaus aukšte baigiamos įrengti dirbtuvės, kuriose bus galima kurti ir mokytis pasitelkiant naujausias trimates technologijas, fotogrametriją, CAD, CAM sistemas, mechanikos ir elektronikos įrenginius.

Interaktyvių įrenginių salėje – čiuožykla.

Tikimasi, kad ir naujoji ekspozicija netruks sulaukti lankytojų simpatijų. Vienas iš įspūdingiausių planuojamų eksponatų – vienintelis Baltijos šalyse Faradėjaus narve patalpintas dviejų 3 m aukščio „Tesla“ ričių įrenginys, kuriuo bus galima ne tik išgauti įspūdingas elektros energijos iškrovas, bet ir rengti muzikinius pasirodymus pasitelkiant specialų muzikos instrumentą, o šiuos seansus stebėti bus patogiu iš ekspozicijoje įrengto amfiteatro.

Nepaisant tebevykstančių atsinaujinimo darbų muziejaus veikla nesustabdyta: veikia parodos, greta autentiško senosios elektrinės valdymo pulto įrengtas interaktyvus elektrinės valdymo pulto simulatorius, pasakojantis elektrinės istoriją ir jos veikimo principą, muziejuje įrengta interaktyvi garso, šviesos ir veidrodžių instaliacija „Garsas begalybėje“, automobilių raidos procesai pristatomi pritaikius naujausias papildytos realybės technologijas, metų pradžioje atidarytas pabėgimo kambarys „Senosios Vilniaus elektrinės paslaptys“.

„Galvodami apie visus įvykusius ir dar laukiamus pokyčius bei nuolat augantį muziejuje apsilankančių jaunų šeimų skaičių, turime pagrįstų ambicijų tapti mėgstamiausiu Vilniaus muziejumi visai šeimai“, – sako muziejaus direktorius. ■

Energetikos ir technikos muziejaus archyvo nuotr.

Muziejaus lankytojams – naujos erdvės

Neseniai prie pagrindinio Pasvalio krašto muziejaus pastato prisišliėjo naujas dviaukštis priestatas, pagyvinęs 1964 m. statytą tipišką sovietinių laikų kino teatro pastatą, kuriame po rekonstrukcijos nuo 1998 m. rugsėjo veikia muziejus.

Nuolat gausėjant saugomų eksponatų ir augant lankytojų poreikiams muziejui reikėjo plėstis, todėl nuo 2018 m. sausio pradėtas įgyvendinti projektas „Pasvalio krašto muziejus – modernus kultūros populiarinimo, edukacijos ir relaksacijos centras“. Projektas, kurį vykdo Pasvalio rajono savivaldybės administracija kartu su muziejumi, yra finansuojamas Europos Sąjungos (ES) regioninės plėtros fondo ir savivaldybės lėšomis. Modernaus muziejaus priestatui statyti, įrangai ir baldams įsigyti iš viso skirta per 653 tūkst. eurų. Iš šios sumos daugiau kaip 288 tūkst. eurų sudaro ES lėšos, o savivaldybė įsipareigojo skirti per 366 tūkst. eurų.

Pasvalio krašto muziejaus veikla labai įvairi – čia veikia tradicinės ekspozicijos, rengiamos vaizduojamojo ir taikomojo meno parodos, parengta apie 50 įvairioms socialinėms grupėms skirtų edukacinių programų ir kt. Visoms šioms veikloms labai trūko tinkamų erdvių, tad atidarius apie 300 kv. m. ploto priestatą bus galima priimti daugiau lankytojų. Priestate įrengus naują parodų salę į muziejų bus galima pasikviesti žymių menininkų. Anksčiau parodos buvo rengiamos muziejaus fojė.

Įgyvendinus projekte numatytas veiklas bus sukurtos sąlygos naujoms inovatyvioms veikloms, padidės teikiamų kultūros paslau-

Muziejaus pastatą papuošė modernus priestatas. Pasvalio krašto muziejaus archyvo nuotr.

gų įvairovė ir kokybė. Naujajame priestate bus organizuojamos parodos, kūrybiniai žaidimai, veiks kūrybinės dirbtuvės, vyks edukacinės veiklos, seminarai, mokymai ir kt. Be to, čia bus įrengta animacijos laboratorija, bus rengiamos filmų peržiūros ir jų aptarimai, galės vykti įvairių nevyriausybinių organizacijų, klubų renginiai.

2019 m. muziejaus edukacinėse programose dalyvavo apie 5 tūkst. lankytojų, o iš viso muziejus, jam priklausanti Pasvalyje įrengta girnų ir dubenuotųjų akmenų ekspozicija bei Krinčine esantis poetų Eugenijaus ir Leonardo Matuzevičių memorialinis muziejus sulaukė per 40 tūkst. lankytojų. Tikimasi, kad plečiant muziejaus veiklą juo susidomės ne tik pasvaliečiai, bet ir kitų Lietuvos vietovių gyventojai. ■

Pasvalio krašto muziejaus informacija

Ekstremalios situacijos muziejuose ir kaip joms pasiruošti

Dalius AVIŽINIS

Rugpjūčio 2–8 d. Estijoje, Narvos muziejuje, vyko Baltijos muzeologijos mokyklos mokymai „Rizikų valdymas ir pasirengimas ekstremalioms situacijoms muziejuose“.

Savaitę trukę mokymai buvo intensyvūs, surengta daug praktinių užsiėmimų ir stalo pratybos. Viena iš pranešėjų pasakė auksinę tiesą – kad ir koks būtų geras planas, realioje situacijoje viskas bus sudėtingiau, vis dėlto mokymų nauda neabejotina, o gautas žinias galima pritaikyti praktiškai.

Baltijos muzeologijos mokykloje tradiciškai dalyvavo po 10 muziejininkų iš Estijos, Latvijos ir Lietuvos. Pradžioje pasidalyta patirtimi, susijusia su ekstremaliais atvejais muziejuose. Pranešimus skaitė Elina Vikmane, Una Sedleniece (Latvija), Vaiva Lankelienė, Tomas Eitutis (Lietuva), Janika Turu, Linda Lainvoo ir Ann Aaresild (Estija). Pranešėjai kalbėjo apie muziejų pasirengimą ekstremalioms situacijoms, aptarė konkrečius atvejus, pavyzdžiui, 2013 m. vykusį gaisrą

Rygos pilyje, kur įsikūrę keli muziejai. Pristatytas Latvijos muziejų darbo organizavimas pasibaigus karantinui, kuris buvo įvestas dėl COVID-19 pandemijos, pasidalyta idėja Šiaurliuose įrengti Gaisrinės muziejų ir mokymų centrą, skirtą tiek muziejininkų, tiek ugniagesių mokymams, kurių tikslas – paruošti tinkamai reaguoti į muziejuose ir kituose paveldo objektuose kylančius pavojus. Kalbėta ir apie neigiamas patirtis, kai dėl įvairių priežasčių muziejuose įvykdavo nelaimės, kurių priežastys būdavo susijusios su vandentiekių avarijomis ir pan.

Kitomis dienomis daugiausiai dėmesio skirta aptarti, kaip pasirengti ekstremalioms situacijoms, evakuoti eksponatus, organizuoti pratybas ir kt. Pagrindinės pranešėjos ir mokymų organizatorės – Linda Lainvoo ir

Narvos muziejaus direktorius Ivo Posti pristatė miesto maketą. D. Avižinio nuotr.

Mokymus vedė Linda Lainavoo.
S. Bagužaitės-Talačkienės nuotr.

Janika Turu iš Estijos ir amerikietė Rebecca Kennedy. L. Lainavoo kartu su Estijos saugos mokslų akademijos atstovu Nikita Grozno-
vu vedė pirmąsias stalo pratybas, per kurias imituotas nedidelio muziejaus stogo gaisras dėl audros. Visi mokymų dalyviai padalyti į 5 grupes po 6 žmones. Kiekviena grupė turėjo nuspręsti, kokių veiksmų privalo imtis tiek ugniagesių vadovas, tiek kiekvienas muziejaus darbuotojas. Per pratybas atsirasdavo papildomų užduočių, kurios sunkino darbą (pvz. informuota, kad aplink muziejų susirinko vietiniai gyventojai, kurie patys nori gesinti gaisrą, imituota, kad žiniasklaidos atstovai klausinėja apie darbo eigą ir informacija netrukus paviešinama, imituotas ir kultūros ministro, kuris reikalauja informuoti apie padėtį, skambutis ir pan.). Po šių pratybų buvo analizuojami kiekvienos grupės atlikti veiksmai, padarytos klaidos ir pasidalyta patarimais, kaip konkrečiu atveju reikėtų elgtis. L. Lainavoo pateikė daug pavyzdžių, kuriuos sukaupe pati vadovaudama eksponatų evakuavimui ir tvarkymui po 2016 m. Estijoje, Pirsarė saloje esančioje cerkvėje, kilusio gaisro.

Kelias dienas paskaitas ir mokymus nuotoliniu būdu iš Vašingtono vedė R. Kennedy. Ji yra dirbusi Smithsonian muziejų komplekse, o šiuo metu kultūros paveldo institucijas konsultuoja ekstremalių situacijų klausimais. Pranešėja analizavo grėsmes, kurios gali kilti muziejams, aptarė rizikų mažinimo

priemonės, pratybų organizavimą. Praktinės užduotys buvo skirtos aptarti, kaip atlikti rizikų vertinimus ir kokiomis priemonėmis galima jas sumažinti, kaip esant ekstremalioms situacijoms organizuoti darbą ir evakuoti eksponatus.

Mokymus vainikavo stalo pratybos, kuriose reikėjo pritaikyti įgytas žinias. Darbas vyko grupėse po 6 asmenis, kiekvienai grupei skirtas asmuo, vertinęs jos darbą. Dalyviams buvo pateikta informacija apie sugalvotą ir realybėje neegzistuojantį muziejų. Atsižvelgiant į galimas rizikas kiekviena grupė turėjo šiam muziejui parengti ekstremalių situacijų planą. Vėliau kiekviena grupė gavo po skirtingą scenarijų ir per 1 val. 20 min. turėjo surašyti visus veiksmus, kuriuos darytų esant scenarijuje numatytai situacijai. Situacijos buvo analizuojamos atsižvelgiant į tokias rizikas kaip gaisras, audra, potvynis, riaušės ir sprogimas. Visi pratybų scenarijai buvo sukurti remiantis konkrečiomis situacijomis, kurios vyko Estijoje ir vėliau buvo analizuojamos įvairių sričių specialistų.

Baltijos muzeologijos mokyklos dalyviai taip pat susipažino su keliais Estijos muziejais. Narvos muziejaus direktorius Ivo Posti kartu su kolegomis vedė ekskursijas po Narvos pilį, pristatė muziejaus ekspoziciją buvusiam baldų fabrike ir supažindino su kadaise klestėjusio Krėnholmo tekstilės fabriko (*Kreenholmi Manufaktuur*) kompleksu, kuris šiuo metu yra apleistas, tačiau jame planuojama įrengti ekspoziciją, amatų centrą. Mokymų dalyviai aplankė Spirito kontrabandos muziejų (*Tulivee salapiirituseveo muuseum*), Estijos kalnakasybos muziejų (*Eesti kaevandusmuuseum*). Mokymų pabaigoje visi dalyviai lankėsi Taline, kur apžiūrėjo gynybiniame bokšte (*Paks Margareeta*) įkurto Estijos jūrų muziejaus padalinio naująją ekspoziciją ir apsilankė Okupacijos ir laisvės muziejuje (*Vabamu*). ■

Nuo Gedimino pilies kalno iki Jono Biliūno „Laimės žiburio“

Janina STANKEVIČIENĖ

Kai žiūrime nuo kalno, visad matom dangų. (Prof. Viktorija Daujotytė)

Rugsėjo 25 d. Anykščiuose vyko baigiamasis Lietuvos muziejų kelio (LMK) projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: kalnų ir kalvų kultūriniai regionai“ renginys. Jį organizavo Lietuvos muziejų asociacija, Anykščių menų centras bei A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus.

Tris mėnesius visuose Lietuvos regionuose vykęs projektas buvo vainikuotas gausia Lietuvos muziejininkų sueiga prie Liudiškių piliakalnio – rašytojo J. Biliūno „Laimės žiburio“. Čia skambėjo Klemenso Kairio ir Antano Baranausko dainos, atliekamos Anykščių kultūros centro ansamblio „Valaukis“ (vadovė Regina Stumbrienė), kolegos vieni kitus sveikino įveikus ypatingomis aplinkybėmis paženklinto šių metų LMK iššūkius.

Nacionalinės kultūrinės tapatybės formavimo ir puoselėjimo programos „Tėvynės ieškojimas“ projektas „Lietuvos kraštovaizdžiai: kalnų ir kalvų kultūriniai regionai“ skirtas Lietuvos Respublikos atkūrimo 30-mečiui pažymėti. Tradiciškai turėjęs prasidėti šių metų gegužės 18-ąją – Tarptautinę muziejų dieną, ant Gedimino kalno Vilniuje jis startavo tik liepos 3 d. Dėl Covid-19 pandemijos užklupęs karantinas pakoregavo ne tik LMK renginių programos turinį, bet ir renginių grafiką.

„Tėvynės ieškojimas“ prasidėjo itin iškilmingai ir skambiai: ant Gedimino kalno muziejininkų bendruomenę ir muziejų kelio dalyvius sveikino LR kultūros ministras dr. Mindaugas Kvietkauskas, Vilniaus miesto savivaldybės vicemerė Edita Tamašiūnaitė,

LMA vadovas-valdybos pirmininkas Raimundas Balza, kiti garbūs svečiai, o skambia daina į kelionę palydėjo žinoma dainininkė Veronika Povilionienė kartu su Vilniaus miesto savivaldybės šv. Kristoforo kameriniu orkestru (meno vadovas ir vyr. dirigentas Modestas Barkauskas) bei saksofonininkais Paulina Bakšaitė ir Kęstučiu Vaiginiu.

Liepos 3–6 dienomis programa apėmė istorines Lietuvos sostines – Kernavę, Trakus ir Kauną. Toliau pagal susiformavusias tradicijas LMK maršrutai driekėsi visuose etnografiniuose Lietuvos regionuose: Dzūkijoje (liepos 10–19 d.), Suvalkijoje (Sūduvoje) (liepos 24–26 d.), Mažojoje Lietuvoje (liepos 31–rugpjūčio 9 d.), Žemaitijoje (rugpjūčio 10–31 d.) ir Aukštaitijoje (rugsėjo 2–25 d.).

Didžioji renginių dalis vyko savaitgaliais atvirose erdvėse. Per LMK atidarymo cere-

moniją R. Balza kalbėjo, kad muziejai prisitai-
kė prie situacijos diktuojamų aplinkybių – iš
uždarų erdvių išeis ant kalnų ir piliakalnių, o
tai leis į renginius saugiai pakviesti daugiau
žmonių. Šis sprendimas pasiteisino su kaupu
– Lietuvos muziejai bei kitos kultūros paveld-
do įstaigos lankytojus kvietė užkopti ant kal-
vų ir aukštumų, kalnų, priekalnių ir piliakal-
nių ir nuo jų saugiai pasižvalgyti į tolimas,
į bokštų ir miestų erdves, įsigilinti į jų kultū-
rinį atminimą dailės, muzikos, folkloro kūri-
niuose, fotografijose, pasisemti energijos ir
įkvėpimo naujoms idėjoms ir kasdieniams
darbams. Dr. M. Kvietkauskas pabrėžė: „Šis
LMK projektas kviečia džiaugtis tuo, kad šią
vasarą galime keliauti, lankyti žinomas vie-
tas, gėrėtis mūsų kultūros paveldu“. Ministro
žodžiais, „kopti į kalnus nėra lengva, bet itin
prasminga – prasminga kopti į Lietuvos kal-
nus, į mūsų kultūros, mūsų dvasinius kalnus.“

Pasak LMA vadovo, „2020 m. LMK pro-
grama buvo sudaryta kultūros kelio logiką
atitinkančiu 30 objektų maršrutu“. „Tėvynės
ieškojimo“ kelionė smalsiausius vedė link
žinomų ir mažiau girdėtų kalnų ir piliakal-
nių – nuo istorinių Lietuvos sostinių Vilniaus,
Kernavės, Trakų ir Kauno kalnų iki Vytauto ar
Juodojo kalno Dzūkijoje, nuo Aušrakalnio
ir Sudargo piliakalnių Sūduvoje iki Uošvės
kalno ir Rambyno Mažojoje Lietuvoje, nuo
Medvėgalio Žemaitijoje iki Raginėnų, Taura-
pilio, Moškėnų piliakalnių Aukštaitijoje. Pro-
jekto dalyviai ir keliautojai nuo Birutės kalno
Palangoje galėjo žvelgti Maironio, nuo Juo-
dojo kalno į Raigardo slėnį – M. K. Čiurlionio,
nuo Aušrakalnio – Vinco Mykolaičio-Putino,
o nuo „Laimės žiburio“ kalvos – Jono Biliūno
akimis. Kultūriniuose susitikimuose muzie-
jininkai, aktoriai, folkloro atstovai ir profe-
sionalūs muzikantai pristatė programas,
atskleidžiančias kultūrinių reginių svarbą
menininkų kūrybai.

Šių metų LMK programa buvo įvairi ir
savo formomis. Lankytojai kviešti ne tik į

tradicines parodas, ekskursijas, konferenci-
jas, bet ir į savarankiško pažinimo keliones
(M. K. Čiurlionio memorialinio muziejaus
Druskininkuose renginys „Savarankiškas
pažinimo takas „Raigardas“), teatralizuo-
tus renginius (Pagėgių savivaldybės Mar-
tyno Jankaus muziejaus teatralizuotas ren-
ginys „Atminties ugnis“ ant Rambyno kalno
Bitėnuose; Šilutės Hugo Šojaus muziejaus
teatralizuota ekskursija „Žvalgantis nuo Juk-
naičių Alkos kalno“ ir kt.), lauko parodas (Lie-
tuvos jūrų muziejaus Klaipėdoje lauko pa-
roda „Smėlio karčemos (Sandkrug) kalnas“),
žaidimus šeimoms su vaikais (Palangos gin-
taro muziejaus renginys „Baltų genčių pilių
statymas Baltijos jūros paplūdimyje ties Bi-
rutės kalnu“), gyvosios istorijos dieną-fes-
tivalį (Žemaičių dailės muziejaus renginys
Plungės apylinkėse „Gīva Gondinga“) ir net
šokio spektaklį-ekskursiją „Naglio kalno isto-
rijos“ (organizatoriai – Lietuvos nacionalinio
muziejaus Jono Šliūpo memorialinė sodyba
Palangoje kartu su Šeiko šokio teatru) ir kt.

Anykščiuose vykęs baigiamasis projekto
renginys taip pat sulaukė garbių svečių. Su-
eigoje prie „Laimės žiburio“ muziejininkams
sveikinimo žodį tarė LR kultūros viceministrė
Zita Bružaitė, Anykščių meras Sigutis Obele-
vičius. Čia pat prie piliakalnio vyko kilnoja-
mosios parodos „Anykščiuose lietuviškasis
mūzų kalnas Laimės žiburys“ ir jos leidinio
(sudarytojai Vytautas Balčiūnas ir Dalia Ta-
randaitė) pristatymas. Leidinyje spausdintų
kūrinių fragmentus skaitė visų LMK regionų
koordinatoriai: Aukštaitijos – Šiaulių „Aušros“
muziejaus Ryšių su visuomene skyriaus ve-
dėjo pavaduotoja Jolita Kirkilaitė, Žemaitijos
– Kretingos muziejaus direktorė Vida Kanap-
kienė, Mažosios Lietuvos – Martyno Jankaus
muziejaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė,
Suvalkijos (Sūduvos) – Marijampolės krašto
ir Prezidento Kazio Griniaus muziejaus mu-
ziejininkas Tomas Kukauskas, Dzūkijos – Laz-
dijų krašto muziejaus direktorė Daina Ple-

dienė. Renginį vedė Anykščių menų centro direktorius Tomas Tuskenis.

Uždarymo konferencijoje pristatyti LMK 2020 m. programos rezultatai, aptartos ir apibendrintos veiklų patirtys. Šiais metais projekte dalyvavę 42 Lietuvos muziejai suorganizavo 44 renginius. Juose apsilankė apie 11 600 lankytojų: istorinėse sostinėse – apie 270, Dzūkijoje – 394, Suvalkijoje (Sūduvoje) – 8170, Mažojoje Lietuvoje – 322, Žemaitijoje – 2035, Aukštaitijoje – apie 400 lankytojų. Tai – šeimos, moksleiviai, senjorai, studentai, turistai ir poilsiautojai. Dauguma Lietuvos gyventojų šią vasarą atostogavo savo šalyje, tad atostogų ir kelionių maršrutus papildė LMK renginiais.

Projektas aktyviai viešintas. Pagrindinis komunikacijos kanalas – LMK interneto svetainė sulaukė 3621 lankytojo. Aktyviai savuosius renginius viešino ir 42 Lietuvos muziejai. Didelę reikšmę informacijos sklaidai turėjo garso ir vaizdo anonsų transliacijos nuolatinio projekto informacinio rėmėjo LRT eteryje (sukurti 5 vaizdo ir garso anonsai per televiziją buvo transliuoti 140, o per radiją – 204 kartus). Be to, parengta TV ir radijo reportažų. 2000 egz. tiražu išspausdintos brošiūros – projekto renginių programos ir 500 vnt. plakatų buvo dalijami visuose Lietuvos muziejuose, turizmo informacijos centruose, kultūros įstaigose, savivaldybėse. Informacija apie projekto renginius buvo pateikiama spaudoje, viešinama interneto portaluose ir socialiniuose tinkluose. Parengti 2 informaciniai pranešimai, 8 naujienlaiškiai, žiniasklaidoje pasirodė per 60 publikacijų.

Bene svarbiausiu projekto „Lietuvos kraštovaizdžiai: kalnų ir kalvų kultūriniai renginiai“ baigiamojo renginio akcentu tapo naujos Nacionalinės kultūrinės tapatybės formavimo ir puoselėjimo 2019–2021 m. programos „Tėvynės ieškojimas“ 2021 m. LMK temos paskelbimas. LMK 2021 m. tema – „Kultūriniai kraštovaizdžiai: parkų ir sodų

menas“. Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus direktoriaus pavaduotojas Vytautas Balčiūnas pristatė būsimojo projekto idėjines gaires, galimas veiklos kryptis, originalios sklaidos galimybes. Pasak V. Balčiūno, daugelis Lietuvos muziejų yra susiję su istoriniais parkais, bet retas juose besilankantis iš esmės supranta, kas gi iš tiesų yra parkas: „Tai yra fenomenali Europos kultūros forma. Parkas – tai siekis sukurti rojus įvaizdį žemėje, tai – architektūros, skulptūros, mažosios plastikos ir begalinių alėjų, tvenkinių, gėlynų, retų augalų visuma, vienybė, fenomenas. Daugelyje Lietuvos vietovių dvarai neišlikę, bet jų aplinka – parkų, sodų likučiai saugo labai daug atminties, ir mes privalome ją papasakoti. Palangos, Kretingos, Šiaulių rūmai, kitų Lietuvos regionų dvarai turi ką parodyti, priminti ir įvairiausiomis formomis atskleisti lankytojams.“

2021 m. LMK parkus ir sodus pristatys ir atskleis naujai, siedamas su Europos Tarybos kultūros kelių programa „Parkų ir sodų kelias“. Tai bus pirmasis sisteminis bandymas mūsų muziejų kelyje pamatyti europinės vertės ženklus ar jų likučius. ■

LMK uždarymo renginys baigėsi Lietuvos muziejūninkų sueiga prie Liudiškių piliakalnio – rašytojo J. Biliūno „Laimės žiburio“. R. Augutytės nuotr.

Pandemijos paženklintas M. K. Čiurlionio kelias

Prof. Rokas ZUBOVAS

Lietuvos muziejų asociacija nuo 2019 m. kuruoja pirmąjį Lietuvos nacionalinį kultūros kelią, pavadintą M. K. Čiurlionio vardu, kuris jungia septyniose šalies savivaldybėse esančius menininko gyvenimo ir kūrybos pėdsakus.

Nuo 2019 m. Varėnos, Druskininkų, Kauno, Vilniaus, Plungės, Rietavo ir Palangos savivaldybėse vyksta renginiai, primenantys ir įamžinantys Lietuvos genijaus palikimą. Šiais COVID-19 pandemijos pažymėtais metais nacionalinio M. K. Čiurlionio kelio programos organizatoriai darė viską, kad kultūros kelias netaptų vien virtualiu topografiniu maršrutu.

Abu pagrindiniai 2020-ųjų kelio akcentai – paroda „Keliaujantys muzikai“ su ją lydinti kultūrine programa „Štai, Čiurlionis!“ ir kultūrinės topografijos savaitė „Čiurlionio Lietuva“, nors ir transformavosi pasikeitus

Parodos „Keliaujantys muzikai“ fragmentas. LMA archyvo nuotr.

daugeliui aplinkybių, įvyko visuose nacionalinio kultūros kelio miestuose.

Šiomet organizatorių numatytos tarptautinės tiriamosios išvykos į Vokietiją ir Lenkiją negalėjo įvykti, todėl paroda „Keliaujantys muzikai“, rengta M. K. Čiurlionio namų drauge su partneriais Norvegijoje ir Vokietijoje, tapo tarptautiniu programos akcentu. Paroda apžvelgė trijų kompozitorių ir pianistų – Claros Wieck Schumann, Edvardo Griego ir M. K. Čiurlionio – kelionių Europoje maršrutus, atskleidė to laiko keliavimo ypatumus ir sunkumus, apžvelgė XIX a. pab. vyravusias susisiekimo priemones ir aplinkybes. Prieš atvykdamą į Lietuvą paroda jau buvo eksponuota Vokietijoje, o iš Lietuvos ji iš karto išsiųsta partneriams Norvegijoje,

Aktorius Ridas Jasiulionis programoje „Štai, Čiurlionis“. LMA archyvo nuotr.

Kultūrinės topografijos savaitės „Čiurlionio Lietuva“ renginys vyko Plungėje, kunigaikščio Mykolo Oginskio dvaro rūmuose, įsikūrusiame Žemaičių dailės muziejuje. ŽDM archyvo nuotr.

taigi Čiurlionis tampa vis labiau integruotas į Europos kultūrą.

Lietuvoje paroda savo kelią pradėjo kovo mėnesio pradžioje atidarymais Varėnos ir Vilniaus geležinkelio stotyse. Dar pavasarį ji turėjo aplankyti visus kultūros kelio miestus, tačiau dėl prasidėjusio karantino likusias stoteles teko nukelti į vasaros ir net ankstyvo rudens laikotarpį. Reikia pastebėti, kad AB „Lietuvos geležinkeliai“ parodė labai didelį lankstumą prisitaikydami prie parodos keliamų saugumo bei priežiūros reikalavimų ir ne tik suteikė patalpas, bet ir globojo eksponuojamą parodą. Jau pirmąją dieną po karantino, birželio 1-ąją, kai buvo leista organizuoti viešus renginius, paroda atidaryta Kauno geležinkelio stotyje.

Parodos nukėlimas į vasaros mėnesius taip pat lėmė, kad Palangoje jos eksponavimo laikas sutapo su rugpjūčio pabaigoje ten vykusiu VIII Tarptautiniu M. K. Čiurlionio muzikos festivaliu, o Plungėje – su rugsėjį rengtu XV Tarptautiniu Mykolo Oginskio muzikos festivaliu, taigi parodai buvo suteiktas dar didesnis kultūrinis kontekstas.

Kiekvieną kart atidarant parodą „Keliantys muzikai“ buvo pristatoma ir meninė programa „Štai, Čiurlionis!“, kurioje jungiami visų trijų parodoje pristatomų kompozito-

rių muzika ir laiškų, kuriuose jie vaizdžiai aprašė savo keliones, fragmentai. Programą atliko aktorius Ridas Jasiulionis ir pianistai Sonata ir Rokas Zubovai.

Dar daugiau iššūkių laukė organizuojant kultūrinės topografijos savaitės „Čiurlionio Lietuva“ renginius. Ši savaitė turėjo akcentuoti M. K. Čiurlionio tapybos palikimą, todėl pasirinkta latvių muzikų sukurta šiuolaikinių jo muzikos interpretacijų programa, suformuota tapybos ciklo „Zodiakas“ pagrindu. Vi-

suose miestuose taip pat planuotos vietos moksleivių darbų Čiurlionio tapybos motyvais parodos. Kultūrinės topografijos savaitės programa iš gegužės perkelta į rugsėjį ir priderinta prie rugsėjo 22 d. pažymimo Čiurlionio gimtadienio bei Baltų vienybės dienos, taip pabrėžiant bendradarbiavimą su latvių muzikais ir primenant kompozitoriaus apsilankymą Latvijoje 1906 m. Deja, iki pirmojo koncerto likus 3 dienoms teko keisti planą, nes Latvijoje paskelbta apie privalomą saviizoliaciją grįžus iš Lietuvos, tad Latvijos muzikai nebegalėjo atvykti. Aranžuotes, kurias sukūrė Jānis Rubiks, Edgars Cīulis ir Rokas Zubovas, apsiėmė atlikti Lietuvos muzikai Rasa Vosyliūtė (smuikas), Agnė Švagždytė (smuikas), Arūnas Statkus (altas), Onutė Švabauskaitė (violončelė), Rokas Zubovas (fortepijonas), Dimitrijus Golovanovas (fortepijonas) ir Janas Maksimowicz (saksofonas). Taigi, kultūrinės topografijos savaitė rugsėjo 22–28 dienomis vis dėl to įvyko. Be to, Varėnoje, Rietave ir Vilniuje atidarytos moksleivių piešinių parodos, o visuose miestuose greta muzikinės programos dar vyko edukaciniai renginiai ir kūrybinės dirbtuvės.

2020 m. išbandymus išlaikę pirmojo nacionalinio kultūros kelio organizatoriai jau planuoja kitų metų veiklas. ■

Dvarų kultūros atspindžiai Burbiškio dvare

Justina PRANIENĖ

Rugsėjo 11–12 dienomis Burbiškio dvaro sodyboje vyko konferencija „Dvarų archeologiniai ir kultūriniai tyrinėjimai Lietuvoje“, į kurią pakviesti geriausi savo sričių žinovai.

Senosios fotografijos edukacija Burbiškio dvare.

Pirmoji konferencijos diena buvo skirta archeologijai. Renginį pradėjo dr. Gintautas Zabiela pranešimu „Dvarų pradžia archeologijos duomenimis“, kuriame nagrinėjo ankstyvųjų dvarų Lietuvos teritorijoje atsiradimo problematiką. Jis pažymėjo, kad dvarų archeologiniai tyrimai, prasidėję tik XX a. pab., yra labai fragmentiški, o klausimas dėl ankstyvųjų viduramžių piliakalnių, didikų sodybų ir vėlesnių laikų dvarų sodybų pereinamumo vis dar neišspręstas.

Šiaulių „Aušros“ muziejaus archeologė Virginija Ostašenkovienė, skaičiusi pranešimą „Šiaulių dvaro sodyba: istorija ir archeologiniai tyrimai“, atskleidė, kad dvaras nulėmė miesto raidą. Pranešėja kalbėjo ir apie tai, kaip archeologinių tyrimų duomenys padeda dabartį susieti su praeitimi ir ją iliustruoti.

Panevėžio kraštotyros archeologo Dovi-
lo Petruolio pranešimas „Naujausi atradimai

Pakruojo dvare“ siejosi su V. Ostašenkovienės pranešimu. Archeologas aptarė Pakruojo dvaro tyrimus, kurie, pasak jo, nors ir nebuvo pakankamai išsamūs, suteikė daug įdomios vizualinės medžiagos.

Archeologas Bronius Dakanis pristatė 2007–2008 m. vykusius Burbiškio dvaro tyrimus. Daugiausiai dėmesio jis skyrė senosios dvarvietės lokalizacijos, radinių ir herbinių koklių identifikacijos klausimams. Iš minėtų tyrimų metu rastų archeologinių radinių muziejuje paruošta paroda. Joje eksponuojami senojoje dvarvietėje rasti XVI–XX a. pr. dvare naudotos keramikos, stiklo dirbinių ir koklių fragmentai. Parodą pristatė Daugųvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio vyriausiasis fondų saugotojas Sigitas Senu-
lis.

Konferencijai pajvairinti kolegos iš Šiaulių Fotografijos muziejaus surengė edukaci-

nį senosios fotografijos užsiėmimą. Visiems didele pramoga tapo fotosesija naudojant *camera obscura*. Į muziejaus internetinę svetainę įkelta virtuali dar neeksponuotų senųjų fotografijų paroda „XX a. pr. Lietuvos emigrantai senosiose fotografijose“.

Antrąją konferencijos dieną kalbėta apie Lietuvos dvarų architektūrą, jos tyrinėjimus ir restauraciją. Dr. Dalė Puodžiukienė skaitė pranešimą „Dvarų sodybų architektūra ankstyvuojų raidos laikotarpiu (XVI–XVII a.)“, kuriame aptarė dvarų raidą ir architektūrinių sprendimų stilistiką.

Architekto, menotyrininko, doktoranto Mariaus Daraškevičiaus pranešimas vadinosi „Dvarų sodybų rezidencinių rūmų planavimo modernėjimas (XVIII vid.–XX a. pr.)“. Architektas išsamiai išnagrinėjo rezidencinių rūmų architektūrinių sprendimų raidą, akcentavo itališkojo renesanso ir prancūziškojo klasicizmo įtaką ir perimamumą.

Architektės, Burbiškio dvaro statinių restauravimo projektų autorės Saulutės Domanskienės pranešimas „Unikali Burbiškio dvaro architektūra“ buvo skirtas dvaro sodybos pastatų architektūrinių tyrimų, projektavimo ir restauracijos istorijai bei perspektyvoms.

Edukacinis senosios fotografijos užsiėmimas.

Parkotyrininkas Kęstutis Pranas Labauskas skaitė pranešimą „Burbiškio dvaro senojo parko bruožų išlikimas naujame kon-

Archeologinių radinių ekspozicija.

tekste“, kuriame aptarė pirmuosius žingsnius tiriant Burbiškio dvaro sodybos parką. Pranešėjas pateikė savo viziją, kaip parkas galėtų būti puoselėjamas ateityje ir pristatė savo parengtą knygą „Tūkstantis Lietuvos parkų“, kurioje yra aprašyti ir visi Radviliškio rajono parkai.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio kūrėjas ir ilgametis direktorius Egidijus Prascevičius skaitė pranešimą „Dvarų kultūrą įprasminantis muziejus“ – prisiminė muziejaus atsiradimo ir dvaro istoriją, pasakojo apie jo valdytojų Baženskių giminę, aptarė tyrimus, projektavimo, restauravimo ir ekspozicijų komplektavimo procesą bei problemas.

Renginį baigė ir visiems gerą nuotaiką dovanojo Kauno muzikinis ansamblis „Ainiai“ ir aktorė Nijolė Narmontaitė, atlikę muzikinę-poetinę retro programą.

Konferencija ir jos kultūrinė programa surengta įgyvendinant projektą „Dvarų kultūros atspindžiai“, kurį iš dalies finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Radviliškio rajono savivaldybė. Norėtusi tikėti, kad renginys bus tęstinis, nes Burbiškio dvaras turi potencialą tapti dvarų tyrinėjimo centru. ■

*Daugyvenės kultūros istorijos
muziejaus-draustinio archyvo nuotr.*

Neatpažįstamai atsinaujinęs Lietuvos etnokosmologijos muziejus

Linās ŠMIGELSKAS

Prieš 30 metų, 1990 m. kovo 15 d., įkurtas Lietuvos etnokosmologijos muziejus šiandien įsikūręs išpūdingų architektūrinių formų pastate, turi vieną didžiausių Europoje visuomenei skirtų teleskopų, sutraukia tūkstančius lankytojų.

Muziejaus rekonstrukcija buvo atlikta 2007–2008 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis. Rekonstrukcijos architektūrinės idėjos autoriai – architektai Ričardas Krištapavičius ir Andrius Gudaitis bei skulptorius Algirdas Kuzma. Statybas vykdžiusi UAB „Mitnija“ Lietuvos metų gaminių konkurse už atliktus darbus gavo aukso medalį, o rekonstruotas muziejaus pastatas pripažintas 2009 m. geriausiu pastatu Lietuvoje. Tarp kitų jį išskyrė ir žurnalo „Archiforma“ atliktos internetinės apklausos dalyviai.

Naujosios ekspozicijos kūrimas

Vis dėlto muziejui trūko modernios, šiuolaikinius reikalavimus atitinkančios ekspozicijos. Muziejaus įkūrėjas

ir direktorius dr. Gunaras Kakaras tikėjosi, kad jai parengti bus gautas papildomas finansavimas, todėl ilgą laiką veikė tik kukli, laikina ekspozicija, etnokosmologijos idėją pristatydamas ekskursijų vadovai. Daugėjant lankytojų ir plečiantis veikloms paskelbtas konkursas naujai ekspozicijos koncepcijai ir projektui kurti. 2012 m. rugpjūčio 31 d. pasirašyta sutartis su konkursą laimėjusia UAB „Ekspobalta“.

Dr. G. Kakaras naujosios ekspozicijos koncepcijai parengti subūrė ekspertų komandą, į kurią įtraukė profesorius Libertą Klimką, Rimvydą Laužiką, taip pat Martyną Juocevičių, Liną Šmigelską ir kitus, į projekto administravimą aktyviai įsijungė Gintas Laurinavičius.

Reikėjo rūpintis ne tik muziejaus laukiamąjį, pagrindinės ekspozicijos, edukacinių klasių, parodų erdvės koncepcija, bet ir rengti rinkodaros planą, rūpintis, kad projektas būtų įtrauktas į Utenos regiono plėtros planą, specialiąsias projektavimo sąlygas derinti su Molėtų rajono savivaldybe, Labanoro regioniniu parku, įvairius kitus dokumentus – su Vidaus reikalų ir Kultūros ministerijomis. Muziejui labai padėjo stiprus vietinės Molėtų rajono savivaldybės, Kultūros ministerijos palaikymas. Po kelerių įtempto darbo metų, 2017 m. gruodžio 27 d. buvo pasirašyta finansavimo sutartis, pradėti pirmieji darbai. Projektas turėjo būti baigtas 2019 m. gruodį, bet darbus teko pratęsti, o vėliau juos pristabdė užgriuvusi pandemija.

Kosmoso, mitologijos, tradicijų ryšys

Atsinaujinęs muziejus duris atvėrė 2020 m. liepos 1 d. Atėję lankytojai pirmiausiai patenka į „kosminį“ laukiamąjį, kurio antrajame aukšte vadovaujant dailininkui Sauliui Valiui suprojektuota daugiafunkcė erdvė – kosminė stotis. Interjero sprendiniai ją suskirsto į tris dalis: pirmosios kosminės stotys, dabartinė kosminė stotis ir ateities kosminės stoties interjeras. Čia galima nusipirkti suvenyrų, išgerti kavos, paragauti kosmonautų maisto, išmėginti interaktyvius edukacinius žaidimus. Planuojama, kad čia taip pat bus transliuojamos NASA (Nacionalinės aeronautikos ir kosmoso administracijos), ESA (Europos kosmoso agentūros) televizijų programos, vyks seminarai, konferencijos, paskaitos, renginiai šeimoms.

Ekskursijų dalyviai, lydimi vadovų, savo kelionę pradeda per paslaptinę tambūrą patekdami į rombo formos salę. Šviesos, veidrodžiai, garsai kuria išskirtinę atmosferą, kuri padeda pajauti savitą muziejaus koncepciją, ypatingą nuotaiką. Į ekskursijos

dalyvius kreipiasi muziejaus vadovas, skambant M. K. Čiurlionio muzikai atsiveria šio menininko kūrinų reprodukcijos, liudijantios jo išskirtinį ryšį su kosminiu pasauliu. Visus vaizdo, šviesų ir garso efektus išmaniuoju įrenginiu valdo ekskursijos vadovai.

Kitoje salėje lankytojai susipažįsta su mitologija, sužino apie dvasinį lietuvių tautos ryšį su kosmoso pasauliu. Šios erdvės koncepciją S. Valius kūrė drauge su kitu muziejaus kūrėju, ilgamečiu moksliniu vadovu, žymiu istoriku ir etnologu prof. L. Klimka. Salėje pateikiamus autentiškus eksponatus papildoma ekranuose besikeičiantys vaizdai, kryptinis apšvietimas, erdvėje keičiasi skirtingų spalvų tautinių raštų ornamentų vaizdai.

Laiko ir erdvės salėje esantis interaktyvus įrenginys „Tėviškės metai“ supažindina su tradicinėmis šventėmis, papročiais, apie kuriuos pasakoja pats L. Klimka. Netikėtumo efektą kuria šalia įrenginio įtaisytos slenkančios eksponatų vitrinos, tam tikrais momentais atidengiančios už jų esančius eksponatus. Ekskursijos dalyviai susipažįsta ir su pasaulio suvokimo modeliais. Interaktyvus įrenginys „Gravitacijos šulinys“ jungia erdvės ir laiko temą. Čia lankytojai sužino apie paleoastronomiją, praktinę gamtos ir dangaus reiškinių stebėjimo pritaikymą, susipažįsta su laiko ir erdvės matavimo būdais, prietaisais, kalendorinėmis sistemomis.

Amžinieji klausimai

Astronomijos salėje eksponuojami meteoritai, astronomų ir mokslininkų sukurti prietaisai, teleskopai, skirti kosmoso tyrimams, kosminėms misijoms. Tuo metu salės erdvėje projektoriais kuriami besikeičiantys kosminių ūkų, galaktikų, žvaigždžių vaizdai.

Kosmonautikos salėje pristatyti naujausius kosmoso tyrimų pasiekimus padeda

interaktyvus „OmniGlobe“ įrenginys ir vaizdo ekranų siena, kurioje demonstruojama 10 siužetų apie kosmines misijas. Šioje salėje didelis dėmesys skiriamas iš Lietuvos kilusių ir su ja susijusių žmonių indėliui į kosmoso tyrimus. Čia lankytojų laukia pažintis su lietuvių kilmės NASA astronautu Karolu Josephu Bobko, kosmonautais Aleksejumi Jelisejevu (Kuraičiu), Rimantu Stankevičiumi, kosmoso programoms skir-

tais lietuvių mokslininkų darbais. Lankytojai gali apžiūrėti eksponatus, kurie yra sukaupti muziejaus fonduose, pasiskolinti ar specialiai pagaminti šiai ekspozicijai. Tarp eksponatų yra Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajoro ir karininko Kazimiero Semenavičiaus knyga „Didysis artilerijos menas“. 1650 m. išleistoje knygoje pirmą kartą pasaulyje buvo pateikta daugiapakopės raketos ir raketinės artilerijos sukūrimo teorija bei brėžiniai. Lankytojai gali pasižiūrėti ir filmą, skirtą šiai neeilinei asmenybei ir jo darbams pagerbti.

Nežinomybės salėje atsiskleidžia vienas iš pagrindinių Lietuvos etnokosmologijos muziejaus ir jo ekspozicijos tikslų – ne at-

sakyti į klausimus, o padėti juos iškelti. Kas mes, kur link einame? Kokia mūsų civilizacijos ateitis? Kaip atsirado gyvybė? Ar Visatoje egzistuoja protinga gyvybė? Šios temos atsispindi S. Valiaus ir Juozapo Švelnio kurtame piešinyje. Vėliau ekskursijos dalyviai kviečiami į kino salę, o po to kyla į apžvalgos aikštelę, kur jiems prieš akis atsiveria muziejaus apylinkių panorama, įstabi visais metų laikais.

Lietuvos etnokosmologijos muziejus per kelis dešimtmečius tapo savitu kultūros centru. Tikime, kad naujoji ekspozicija, naujos erdvės įdomiai atskleidžia etnokosmologijos temas, reprezentuoja Lietuvą užsienio svečiams, padeda plėsti edukacijos kryptis. „Kosminis pasaulis yra toli, bet visada virš mūsų. Mes negalime atsiriboti nuo jo – visada esame jame, esame neatskiriama kosminio pasaulio dalis“, – sako buvęs muziejaus vadovas dr. G. Kakaras. ■

Naujos Lietuvos etnokosmologijos muziejaus ekspozicijos fragmentai. S. Valiaus nuotr.

Atstatyta Tiškevičių rūmų veranda

Vida KANAPKIENĖ

Rugpjūčio 28 d., pažymint Jono Karolio Chodkevičiaus 1460-ąsias gimimo metines, Kretingoje visuomenei pristatyta atkurta istorinė grafų Tiškevičių rūmų veranda.

Kretingos dvaro sodybos reprezentacinis pastatas – dvaro rūmai yra valstybės saugoma nacionalinės reikšmės kultūros vertybė, turinti architektūros ir dailės vertingąsias savybes ir skirta viešai pažinti bei naudoti.

Pastatas susideda iš rytinio ir vakarinio korpusų, tarp kurių įsiterpusi oranžerija – žiemos sodas, o prie rytinio rūmų korpuso galinio fasado sienos grafas Juozapas Tiškevičius pastatė verandą, kuri stovėjo iki Pirmojo pasaulinio karo. Veranda buvo skirta poilsiui, šeimos šventėms ir į pokylius Baltojoje salėje atvykstantiems svečiams priimti.

Pirmojo pasaulinio karo metais rūmuose kilus gaisrui sudegė pastato vakarinė dalis, žiemos sodas, nukentėjo ir veranda, kuri trūkstant lėšų nebuvo atstatyta. 1925 m. jos

vietoje grafo Juozapo Tiškevičiaus sūnus Aleksandras pastatė nedidelę neogotikos stiliaus verandą su iš metalo nulietomis kolonomis. Vėliau, sovietmečiu, pradėjus statyti keturių aukštų žemės ūkio technikumą mokomąjį korpusą, ši veranda buvo demontuota, o metalinių konstrukcijų ir kolonų likimas neaiškus. Toje pat vietoje 1968 m. iškilo naujas baltų silikatinių plytų pastatas, kuris labai sudarkė grafų Tiškevičių rūmų ansamblių, istorinio parko vientisumą, suskaldė parko erdves ir nederėjo prie rūmų architektūros.

Tikslas – atkurti istorinę dvaro sodybą

Grafų Tiškevičių rūmuose įsikūręs muziejus 1992 m. pradėjo nelengvą Kretingos dvaro sodybos su parku atkūrimo

Kretingos dvaro rūmai

Tiškevičių rūmų veranda atkurta pagal išlikusią ikonografinę medžiagą.

kelią. Svarbiausias uždavinys buvo formuoti visuomenės ir rajono vadovų nuomonę, kad būtina restauruoti dvaro paminklinius pastatus ir nugriauti sovietmečiu pastatytus pastatus – katilinę, garažus, buvusios kolegijos pastatą, taip pat atstatyti parko takus ir gėlynus, mažosios architektūros elementus. Iškeltas tikslas – atkurti istorinę Kretingos dvaro sodybą, pagrindinę grafų Tiškevičių rezidenciją.

Su ypač dideliais iššūkiais susidūrėme siekdami nugriauti prie rūmų prijungtą buvusio žemės ūkio technikumą, kuris vėliau reorganizuotas į Klaipėdos valstybinės kolegijos Kretingos skyrių, pastatą. Šis statinys kėlė itin daug diskusijų, nes nuo 2009 iki 2011 m. buvo tuščias, todėl kai kurios privačios įmonės pageidavo patalpas privatizuoti.

Įvykus privatizacijai muziejus būtų praradęs bet kokias galimybes pastatą nugriauti ir atstatyti istorinę verandą, todėl 2012 m. valdžios institucijoms buvo paruoštas dokumentas „Dėl

Verandos atidarymo iškilmės.
Viduryje – Kretingos muziejaus direktorė Vida Kanapkienė.

Kretingos istorinio rūmų ir parko ansamblio atkūrimo problemų“, kurį pasirašė rajono garbės piliečiai, kraštiečiai, šalies kultūros, meno žmonės. Buvo reikalaujama išgelbėti Kretingos istorinį rūmų ir parko ansamblį nugriauant nebenaudojamą sovietmečio statinį, žalojantį unikalų paminklinį ansamblį. Pašalinto svetimkūnio vietoje siūlyta atkurti buvusius istorinių rūmų ansamblio

objektus – verandą, altaną, parko takus ir gėlynus.

Istorinės verandos atstatymo kelyje muziejui labai padėjo Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos ir jos buvusi vadovė Diana Varnaitė, Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus direktoriaus pavaduotojas strateginiam planavimui, plėtrai ir vadybai Vytautas Balčiūnas. Po ilgų teisminių ginčų ir įrodinėjimų pagaliau neleista šio pastato privatizuoti.

Verandos atkūrimas

Priestatą nugriovus 2015 m. prasidėjo dvaro verandos atkūrimo darbai. Tikslių verandos brėžinių nėra išlikę, tačiau išli-

Kretingos dvaro rūmai su atsstatyta veranda.

ko nemažai ikonografinės medžiagos – senų nuotraukų, kurios padėjo atkurti verandos išplanavimą, jos tūrius, stogo konstrukciją.

2017 m. Kultūros paveldo departamentui pateikta paraiška „Dėl dvaro rūmų verandos tvarkybos (remonto, restauravimo) ir kapitalinio remonto darbams atlikti“. Tais pačiais metais UAB „Klaipėdos projektas“ už 17 tūkst. eurų parengė verandos atstatymo techninį projektą, kurį finansavo Kretingos rajono savivaldybė. Veranda atkurta Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, Kretingos rajono savivaldybės ir Lietuvos kultūros ministerijos skirtomis lėšomis. Bendra atstatymo suma – apie 224 tūkst. eurų. Verandos atstatymas vyko etapais 2019–2020 m.

Veranda atkurta tiksliai pagal ikonografinę medžiagą: medinė, vieno aukšto su žemu šlaitiniu stogu, sumontuotos medinės kolonos, kurios laiko stogo konstrukciją, įrengti betoniniai laiptai. Siekiant verandą pritaikyti muziejaus reikmėms sumontuota lengvų konstrukcijų stiklinių sienų-langų sistema, kuri lengvai atveriamą į parko erdvę vykstant renginiams. Pagalvota ir apie neįgaliosios – šiaurės-rytų pusėje prie laiptų įrengtas liftas, kuriuo galima patekti į rūmų pirmajame aukšte įsikūrusią archeologijos ekspoziciją ir į antrajame aukšte esančią Baltąją poilylių salę.

Istorinė grafų Tiškevičių veranda sumaniai suprojektuota. Ji orientuota į rytus, to-

dėl tekančios saulei, pirmieji spinduliai krenta į parką – jame esančius tvenkinius, želdinius, šimtamečių ąžuolų kamienus, tad atsiveria nepaprastas auksu nušviestas parko kraštovaizdis. Vakare, saulei leidžiantis, parkas įgyja naujų spalvų, iš verandos jis yra gerai matomas, tad lankytojams nuostabūs aplinkos vaizdai suteikia nepaprastų emocijų. Muziejaus lankytojai pamėgo šią naują meditacijos erdvę.

Užbaigus verandos tvarkybos-remonto darbus, betoninių laiptų apačioje, ant tako, įmontuota granito plokštė su užrašu „Mėnuo su žvaigžde čia būti norėjo“ (Juozapas Tiškevičius).

Džiaugiamės, kad bendromis muziejininkų ir visuomenės pastangomis po šimtmečio vėl atstatyta grafų Tiškevičių istorinė veranda, taip iš esmės baigtas grafų Tiškevičių rūmų atstatymo projektas. Kretingos muziejuje atsirado nauja kultūros ir meditacijos erdvė, kurioje bus rengiami kameriniai muzikos, poezijos renginiai, pučiamųjų muzikos instrumentų koncertai, taip mėgti grafu J. Tiškevičiaus.

Kretingos muziejaus archyvo nuotr.

Vartus atvėrė „Sodžius Dzūkijon“

Irma ŽVINAKIENĖ

Šią vasarą Alytaus kraštotyros muziejus pakvietė į autentiškos dzūkiškos sodybos ekspoziciją „Sodžius Dzūkijon“.

Metai ir 4 mėnesiai – tiek laiko prireikė etnografinėi ekspozicijai sukurti. Šis laikotarpis buvo intensyvus, reikalavo susitelkimo, kantrybės, gebėjimo klausyti ir išgirsti. Ar mums pavyko? Taip! Ar galėjome geriau? Į šį klausimą atsakys lankytojai.

Atrodytų, neįmanomus įgyvendinti muziejinių lūkesčius realybe pavertė profesionalūs partneriai. Sodžių pastatė UAB „Menas ir jėga“ ir UAB „Baldų sistemos“, gyvybės įkvėpė UAB „Gluk Media“ – kieme čiułba paukšteliai, o 5 svarbiausios ekspozicijos temos atskleistos vaizdingai ir patraukliai XXI a. lankytojui.

Ekspozicijos „Sodžius Dzūkijon“ fragmentas.
G. Bernatavičiaus nuotr.

Pažintis su dzūkų kaimo kasdienybe

Ekspozicija prasideda pažintimi su Dzūkijos etnografiniu regionu, dzūkų, arba pietų aukštaičių, patarmės ribomis, etnografinių regionų gyvenamųjų pastatų architektūra. Eksponuojamas kryžius iliustruoja Dzūkijos kryždirbystės tradiciją, o Lietuvių kalbos instituto sudarytas žemėlapis

Ekspozicija supažindina su XIX a. pab.–XX a. pr. dzūkų gyvenimo būdu. G. Bernatavičiaus nuotr.

atskleidžia naujausių lingvistinių tyrimų apie dzūkų patarmės kaitą duomenis. Su šio instituto mokslininkais bendradarbiaujame jau porą metų. Lankytojai susipažįsta su nedidėle bendrų tyrimų dalimi – dzūkiškai perteiktais 7-iais autentiškais pasakojimais.

Įžengę į kiemą, kuriame žaliuoja žolė, žydi saulutės, čiułba paukščiai, lankytojai mato Dzūkijai būdingus pastatus – pirkią, svirną, tvartą su kluonu, bičių avilius, susipažįsta su Dzūkijos kaimo architektūros ypatybėmis. Jeigu svajojate apie namą, čia pat galite susiręsti pirkutę su visais būdingais dzūkiškos architektūros elementais.

Smalsiausia žvilgtėrėti pirkios vidun. Peržengus slenkstį matome kamara – maisto atsargų saugyklą, kurioje saugomos *karbijos* (pinti indai), *sposkutės* (mediniai indai), *gorčiai* (beveik 3 l talpos indai), *gorčiuukai* (medinės gorčiaus talpos dėžės), samčiai. Rodos, gaspadinė ką tik išėjusi ir viską palikusi, galima drąsiai parsiųsti dzūkiškų bandų arba *garmutės* receptą ir bandyti jų pasigaminti namuose.

Kairiajame pirkios gale – gyvenamoji patalpa, kurioje įrengta krosnis, yra buities rakandų, baldų. Kviečiame prisėsti ant *uslanuko* (suolelio) ir, užsidėjus virtualiosios realybės akinius, susipažinti, kaip dzūkų šeimyna gyveno XIX a. pab.–XX a. pr.

Netikėtos veiklos

Toliau lankytojai keliauja į gerąjį galą, kuris įrengtas priešais gyvenamąjį. Čia jiems pasakojame apie lino kelią, rodome seniausią muziejuje saugomą rankšluostį, įrankius, kuriais apdirbami linai. Kantriausius kviečiame „pereiti“ lino kelią, tiesa, ne fiziškai, o peržiūrėjus puikiai dailininkės Beatos Gasiulytės iliustruotus lino darbus. Tiems, kuriems neužtenka kantrybės, siūlome pažaisti žaidimą – įvairius Dzūkijos regionus atstovaujančias mergeles papuošti tinkamais tautiniais kostiumais.

Iš pirkios keliaujame į tvartą, kur gyvena įvairiausi gyvuliai – prisimename, kaip jie atrodo, kalba, kaip reikėtų juos kviesti. Sužinome, kokius lauko darbus dirbo dzūkai. Dar spėjame pasimatuoti ūgį – ant tvarto sienos pakabintos įvairių matų *linijuotės*. Prisėdę ant paslapčių suoliuko išsiaiškiname, kuo rugio grūdas skiriasi nuo kviečio.

Prieiname prie svirno, kur saugomos kelios *karbijos* ir daug staliaus naudotų įrankių. Svirnuose anksčiau buvo laikomos ir skrynios, kuparai. Čia taip pat yra skrynčia, bet ji nepaprasta! Latviai turi dainų spintą, o mes pasidirbinome tautosakos skryniją. Atvėrus ją galima rasti pasakų, dainų, mįslių ir patarlių, kuriomis su mumis pasidalijo Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Tad įdomu, kuris lankytojas bus vertas Mįslių karaliaus titulo.

Tarp svirno ir tvarto skraido bitės – čia galima pamatyti avilį, medsukį, ir kitus įrankius, kuriuos naudojo senieji bitininkai. Įspūdingas eksponatas – *geinis*, su kuriuo bitininkas lipdavo kelis metrus į medį, kad pasiektų drevę su bitėmis.

Rodos, apvaikščiojome ir apžiūrėjome visus pastatus, susipažinome su visomis temomis: Dzūkijos regionu, dzūkų patarme, architektūra, lauko darbais, gyvuliais, kameros turtais, lino keliu, dzūkų kostiumu, tautosaka. Ar tikrai viską išbandėme? Dar pabandykime iš tvarto sienos pasidaryti stalą ir, patogiai susėdę čia pat, ant minkštų *kulbių* (medžio trinkų), sudėliokime dzūko sodybą – be vargo pavyksta tvarto sieną paversti stalu, tad iš stalčiaus tereikia išsiimti sodybos kaladėles. Smalsiausieji dar gali patyrinėti ir informacinių terminalų turinį.

Mes, ekspozicijos „Sodžius Dzūkijon“ sumanytojai, siekėme ekspozicijoje pasiūlyti kuo įvairesnių veiklų skirtingo amžiaus lankytojams. Be to, norėjome sukurti jaukią, ramią atmosferą, atskleisti XIX a. pab.–XX a. pr. dzūkų gyvenimo būdą. Ar mums pavyko pasiekti užsibrėžtų tikslų, parodys lankytojų apklausos ir atsiliepimai. ■

Ekspoziciją kūrė (iš kairės): Gintarė Markevičienė, Giedrius Bernatavičius, Rasa Benedikienė, Gita Jakučionienė, Irma Žvinakienė, Aušra Jurčiukonienė. D. Balčiūnaitės-Svirskės nuotr.

Ekspozicijoje „Kryžių Lietuva“ pristatomas kryždirbystės fenomenas.
NČDM archyvo nuotr.

Duoklė tautodailės metams

Daina KAMARAUSKIENĖ

Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus Tautodailės metus paminėjo atidarydamas dvi naujas ekspozicijas ir parodą.

Labiausiai lankytojus apstulbinusi ekspozicija įrengta iki šiol nematytoje erdvėje – vidiniame, stikline piramide dengtame kieme. Buvo nuspręsta šioje vietoje pristatyti kryždirbystės fenomeną. Lietuviški kryžiai – unikalus reiškinys. 2001 m. Lietuvos kryždirbystė pripažinta UNESCO pasauliniu nematerialaus paveldo šedevru, bet pastovios ekspozicijos, skirtos šiai temai, nėra.

„Kryžių Lietuva“

Pagrindinė idėja – pabandyti atsakyti į klausimą, kodėl būtent Lietuvoje kryždirbystė taip išsivystė ir įsigalėjo ne tik mūsų aplinkoje, bet ir sąmonėje. Ekspozicijos erdvėje sukurtas sakralus kryžių, koplytstulpių ratas ir milžiniškas metalinių kryžių viršūnių spiečius. Taip siekta atkurti atmosferą, kurią Lietuvoje patirdavo keliautojai, priblokšti kryžių, koplytėlių, koplytstulpių

gausos. Iš keliautojų užrašų paimtas pavadinimas „Kryžių Lietuva“ prigijo ir ekspozicijai. Informacija, kontekstinės istorinės archyvinės nuotraukos patalpintos keliuose šviečiančiuose ekranuose nuošaliau, kad netrukdytų ekspoziciją suvokti emociškai.

leškant atsakymo, ką kryžius reiškia lietuviui, buvo apžvelgti įvairiausi kryždirbystės aspektai. Krikščionybė sunkiai skynėsi kelią į žmonių sąmonę – pradžioje kryžius siejosi su kryžiuočių ir kalavijuočių invazijomis. Vis dėlto antroji christianizacija, kurią XVII a. sėkmingai pradėjo jėzuitų vienuoliai, kaimo žmones patraukė į savo pusę, seniesiems papročiams ir simboliams suteikus naują, krikščionišką prasmę. Pavyzdžiui, baltų naudoti saulės ir mėnulio ženklai pradėti traktuoti kaip Kristaus gimimo iš Švč. Mergelės simbolis.

Palaiptiesiems koplytėlių, kryžių darėsi net tiršta – laukuose, sodybose, pakelėse, miš-

kuose, kryžkelėse, kapinėse, šventose vietose. Ypač svarbi buvo kryžiaus statymo vieta. Kaimo prieigose jis žymėjo „sava“ erdvę, saugodavo visą bendruomenę, o prie sodybos – tik jos gyventojus. Kapinėse (ypač Dzūkijoje) statydavo itin aukštus kryžius, tikėdami, kad mirusiajam bus lengviau į dangų įkopti. Kryžiai statyti ir ant kalnelių, tikint, kad šios vietos yra arčiau Dievo ir kad maldos bus greičiau išgirstos. Kryžiai, pastatyti pavojingose vietose, perspėdavo ir saugojo. Keliai, kryžkelės visuomet buvo laikomos pavojingomis vietomis, nes keliais vaikščiojo ne tik žmonės, bet ir vėlės, giltinės, vilkosi ligos, lakstė raganos ir velniai. Pakelių paminklai slėpė daug nelaimių ir paslapčių: po jais buvo laidojami ne laiku gimę ir nesantuokiniai kūdikiai, savižudžiai, staiga mirusieji kelyje – visi tie, kurie negalėjo patekti į šventintą kapinių žemę.

Kryžius – taip pat ir prašymo, maldavimo, padėkos, pagarbos ženklas. Prieškariu kryžius pradėta statyti tautinėmis intencijomis. Pavyzdžiui, Šv. Kazimiero draugija kryžius statė Vilniaus išvadavimo intencija.

Kryžius apipintas ritualais. Pirmiausia jis būdavo pašventinamas. Nešventintas laikytas paprasčiausiu kuolu. Per „kryžiaunas“ dienas procesijos eidavo nuo kryžiaus prie kryžiaus, giedant specialias giesmes. Kaip maldavimo, prašymo ženklai ant kryžių buvo dedami, rišami įvairūs atributai: juostos, prijuostės, karoliai, blizgučiai, veidrodėliai, rožančiai, aukojamos monetos.

Geležinės kryžių viršūnės puošė bažnyčias, varpines, stogastulpius, koplytstulpius, koplytėles. Daugelis didesnių kaimų, dvarų kalvių pas miestiečius kalvius buvo pasimokę amato, o kaimuose kryžius daugiausiai dirbino savamoksliai meistrai. Paprastų kaimo kalvių gabumus jau 1906 m. pastebėjo Žemaitijos kryžių ir koplytelių tyrinėtojas M. Brenšteinas (Brensztejn): „Viršūnėse yra tiek lakios vaizduotės, fantazijos, taurumo ir skonio, jog sunku patikėti, kad tų darbų lop-

šys – paprasta kaimo kalvė, o jų kalėjai – savamoksliai.“

Ekspozicijoje rodoma ir itin reta koplytėlė, padaryta iš medžio rąsto, vadinama baubliu. Ažuolinio tuščiavidurio rąsto vidus buvo išbalintas, ertmės – dailiai užkamšytos moliu: čia stovėjo šventojo skulptūrėlė. Lietuviška krikščioniškoji tradicija baublyje įkurdinti šventąjį siekia pagoniškus laikus.

XIX–XX a. pr. kryžius tapo tylios kovos prieš okupantus simboliu. Carinė Rusijos valdžia draudė kryžių statybą, remontą, juos pjovė, griovė, leido statyti tik šventoriuose ir kapinėse, o sovietų valdžia su jais elgėsi dar negailestingiau. Vis dėlto kuo daugiau kryžių buvo naikinama, tuo gausiau jie buvo atstatomi. Taip iškilo Kryžių kalnai ir kalneliai. Žymusis Kryžių kalnas Jurgaičiuose prie Šiaulių buvo du kartus sulygintas buldozeriais. Nuo baisių represijų nukentėjo Panų kalnas (Telšių r.), Agailių kryžių kalnelis (Šiaulių r.). Merkinės kryžių kalnelis, atsiradęs partizanų palaidojimo vietoje, paverstas stadionu.

Kryždirbiai ir dievdirbiai – daugiau nei medžio meistrai. Jie – išskirtinės asmenybės, išradėjai, konstruktoriai, menininkai, kaimo keistuoliai. Daugelis dirbo iš pašaukimo, o ne dėl duonos kąsnio. Jie dažniausiai neturėjo nei žemės, nei namų, keliaudavo su savo įrankiais, apsistodami ten, kur jų reikėjo nebuvę linkę bendrauti. Daugelis su humoru vertino savo išskirtinį statusą, sakydavo: „Mane Dievas sutvėrė, o aš jį padariau ir pardaviau.“

Deja, bažnyčia neretai piktindavosi kryždirbių kūryba, laisva interpretacija, nešventindavo jų kūrinių, o tai reikšdavo, kad kaina bus žemesnė arba jų visai nepavyks parduoti. Dažnai žmonės taupydami pinigų gaudavo: pirkdavo nešventintas statulėles, sustatydavo į koplytėlę ar prie kryžių ir tuomet jau šventindavo visą paminklą. Kunigai tam negalėdavo prieštarauti.

Ir žodis tapo reginiu

Ekspozicijos „Archaika“ fragmentas.
NČDM archyvo nuotr.

„Archaika“

Šios ekspozicijos pavadinime glūdi jos idėjinis raktas. Nors pristatomas lietuvių liaudies menas, čia rodoma ne etnografija ar gyvenimo būdas, bet atrinkti daiktai, išlaikę seniausius, archetipinius motyvus, formas, technologijas, kurios, pereidamos iš kartos į kartą, nekito tūkstantmečiais. Taip siekta išgryninti lietuviškumo kodą, kertinius lietuvių prigimties bruožus. Iš muziejaus rinkiniuose saugomų 12 tūkst. taikomosios dailės eksponatų atrinkti tokie, kurie galėtų būti pateikti kaip tautinio identiteto ženklai arba išskirtinės nacionalinės vertybės, pavyzdžiui, juodosios keramikos puodynė, ritualinė taurė, šimtaras, juosta, saulėje balinta drobė ir kt.

Ekspozicijos ritmiką pajvairina meninės instaliacijos, kurios kuriant ekspoziciją įgavo nerašytus pavadinimus: „pagalvių bokštas“ ar „verpsčių teatras“. Pojūtis, nuojauta, emocija, sąmoninis poveikis čia yra svarbiau nei informacija ir faktai. Todėl atsisakyta etikečių, kurios blaškytų dėmesį, informacija pateikta ekspozicijos gide. Atsižvelgiant į skirtingus lankytojų poreikius gidai yra kelių tipų: įprastas, lengvesnio skaitymo, regėjimo sutrikimų turintiems žmonėms ir vaikams bei jaunimui skirtas komiksas.

Parodoje „Ir žodis tapo reginiu : vaizdiniai pasakojimai XVIII–XX a. lietuvių medžio ir lino raižiniuose“ pristatomi XVIII–XX a. lietuvių liaudies bei profesionalių autorių medžio ir lino raižiniai iš M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinių.

Visų eksponuojamų raižinių išėjties taškas – žodis, istorija, pasakojimas. Liaudies raižiniuose tai – Dievo žodis, religiniai pasakojimai, šventųjų gyvenimo istorijos, kurias liaudies raižytojai „įvaizdindavo“, išraižydami nešakotų medžių lentose. Kompozicijas pjaustinėdavo peiliukais arba kaldavo kaltukais, o spausdavo primityviu rankiniu būdu. Savamoksliai lietuvių raižytojai senąją lietuvių pasaulėvoką, valstietišką folklorą jungė su kanonizuotais krikščionybės vaizdiniais ir giliašakne europietiška kultūra. Parodoje eksponuojama vienintelė muziejuje saugoma liaudies raižinių klišė – Stepo Kuneikos išraižyta lenta „Nukryžiuotasis“.

Nežinomas autorius. Rojaus sutvėrimas. ~ XIX a.
Medžio raižinys. Iš NČDM fondų.

Kita parodos dalis – lietuvių literatūros ir tautosakos vaizdinės interpretacijos XX a. profesionalių autorių ir vieno talentingiausių Lietuvos tautodailininkų ir grafikų – R. Krasninkevičiaus raižiniuose. Šios iliustracijos artimos lietuvių liaudies medžio raižiniams. ■

Parodos „Laukinės sielos. Baltijos šalių simbolizmo dailė“ ekspozicijos fragmentas. T. Kapočiaus nuotr.

Laukinės sielos. Baltijos šalių simbolizmo dailė

Nuo liepos 25 d. iki spalio vidurio Nacionalinėje dailės galerijoje veiks paroda „Laukinės sielos. Baltijos šalių simbolizmo dailė“, atverianti XIX a. pabaigos–XX a. pradžios Baltijos šalių dailės „aukso fondą“. Paroda, kurią kuravo žymus simbolizmo tyrinėtojas Rodolphe'as Rapetti (Prancūzija), pirmą kartą eksponuota 2018 m. Orsė muziejuje Paryžiuje minint Baltijos šalių nepriklausomybės 100-metį.

Parodoje eksponuoti 36-ių iškiliausių Estijos, Latvijos ir Lietuvos dailininkų, tarp jų – Mikalojaus Konstantino Čiurlionio, Ferdinando Ruščico, Petro Kalpoko, Antano Vivulskio, Petro Rimšos, Antano Žmuidzinavičiaus, Janio Rozentālio, Vilhelmo Purvičio, Johanno Walterio, Pēterio Krastiņšo, Emilijos Gruzītės, Kristjano Raudo, Konrado Māgi, Nikolai'aus Triiko, Oskaro Kalliso, Peeto Areno kūriniai. Tai – 126 unikalūs tapybos, grafikos ir skulptūros darbai, taip pat eksponuoti reti to laikmečio leidinių egzemplioriai.

Tautinio atgimimo laikotarpis

Rusijos imperijai priklausiusios dabartinės Baltijos šalys XIX a. pab.–XX a. pr. buvo draskomos kovų tarp carinio režimo ir tuomečio baltvokiečių elito (dabartinės Estija ir Latvija), išgyveno represijas ir rusifi-

Johannas Walteris (1869–1932). Valstiečių mergaitė. Apie 1904. Latvijos nacionalinis dailės muziejus.

kaciją (dabartinė Lietuva). Nepaisant to, tai buvo laikotarpis, kai jose subrendo tautinis atgimimas. Stiprėjantis savojo krašto paveldo reikšmingumo suvokimas, kurį skatino archeologiniai tyrimai, etnografinių objektų,

sakytinių ir rašytinių šaltinių rinkimas, taip pat augantis tautinis sąmoningumas pamažu leido atsiskleisti unikalioms šių kultūrų tapatybėms.

Po įvairius kraštus pasklidę Baltijos šalių dailininkai aktyviai veikė meniniuose susibūrimuose, kurie buvo atviri kitų Europos kultūrų įtakai (lietuvų draugija „Rūta“ Krokuvoje, latvių „Rūkis“ Sankt Peterburge, „Jaunoji Estija“ Tartu). Šie sambūriai užėmė svarbią vietą telkiant progresyviai mąstantį jaunimą, savo kraštuose steigiant įvairias kultūros draugijas. Dauguma menininkų išsilavinimą įgijo svetur ir buvo veikiami Rusijos (draugijos „Meno pasaulis“, Nikolajaus Rericho), vokiečių (Arnoldo Böcklino) ir skandinavų (Edvardo Muncho) kūrėjų.

Paryžių, kaip tuometį meno pasaulio centrą, menininkai aplankydavo norėdami susipažinti su naujausiomis vakarietiško meno kryptimis ir jų atstovais (Augustu Rodinu, Pauliu Gauguinu, Jamesu A. M. Whistleriu). Baltijos šalių dailininkai iš Vakarų Europos perėmė kūrybinės laisvės idėją ir tikėjimą meno galia išreikšti žmogaus dvasines gel-

mes, o atsigręždami į savo šalių istoriją bei ilgametes tradicijas susikūrė tvirtą pagrindą savo tolimesniems ieškojimams – nesužadomų sielų klajonėms.

Baltijos šalių simbolizmo bruožai

Nors Europoje simbolizmas paplito paskutiniuoju XIX a. dešimtmečiu, o prieš Pirmąjį pasaulinį karą patyrė nuosmukį, Baltijos šalyse jis buvo vėlyvesnis ir kitoks – nevienalytis. Simbolizmas kaip tarptautinė meno srovė siekė atskleisti neapčiuopiamą realybę, besislepiančią po išoriniais fizinio pasaulio pavidalais. Baltijos šalių menininkai šiuos principus savaip pritaikė kompozicijose, kurios kartais atrodo kerinčios ir belaikės, kartais – tamsios ir perversiškos kosmopolitine *fin-de siècle* (pranc. šimtmečio galas) maniera, o kartais siūlo gėrėtis įvairiais stiliais nutapytais gamtos peizažais.

Baltijos šalių simbolizmo savitumą vis dėlto daugiausia lėmė jį lydėjęs nacionalinio romantizmo dvelksmas. Tėvynės aukštiniams, folkloro ir populiarių legendų skoliniai, naudoti lyg archeologiniai kultūrinės atminties relikvai, čia tapo tapatybės konstravimo įrankiais. Mitologinės nuorodos (estų Kalevo sūnus) ir gimtųjų šalių kraštovaizdžiai, liudijantys gamtos virsmą, padėjo kurti alternatyvią realybę, kuri neretai įgaudavo politinės simbolikos.

Rengiant parodą bendradarbiavo Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Latvijos nacionalinis dailės muziejus, Estijos dailės muziejus, Orsė ir Oranžeri muziejus (Paryžius) bei Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Prancūzijos kultūros ministerijos. ■

Nacionalinės dailės galerijos informacija

Nikolai Triikas. Dailininko Konrado Mägi portretas. 1908 m. Under ir Tuglaso literatūros centras.

Kaip atgijo Senoji Kernavė

Ieva LAZAUSKĖ
Andrius JANIONIS

Šią vasarą Kernavės muziejuje po atviru dangumi Kernavės istorija pristatyta neįprastai – renginių ciklo „Senoji Kernavė atgyja“ lankytojai galėjo pamatyti atgijusį, atrodytą, tikrą viduramžių gyvenimą.

Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija nuo 2004 m. yra EXARC (Tarptautinės eksperimentinės archeologijos ir muziejų po atviru dangumi asociacijos) narė. Nuo 1999 m. Kernavėje vykstantis eksperimentinės archeologijos festivalis „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“ skatina eksperimentinės archeologijos pažinimą.

Šio festivalio sėkmė paskatino sukurti autentišką, archeologinių tyrimų duomenimis paremtą aplinką – rekonstruoti trijų XIII–XIV a. Kernavės miesto amatininkų sodybas, t. y. pateikti Kernavės archeologinės vietovės interpretaciją. Sėkmingai funkcionuojantys pasaulio muziejai po atviru dangumi yra neatsiejami nuo istorinių rekonstrukcijų, kurios pagyvina autentišką aplinką. Buvo ieškoma būdų istorinę rekonstrukciją įpinti į Kernavės muziejaus po atviru dangumi veiklą lankytojus supažindinant su viduramžiais čia gyvenusiu žmonių gyvenimo būdu, buitimi, ama-

tais, karyba ir kultūra.

Pasaulį užklupusi pandemija gerokai pakoregavo muziejaus veiklas, buvo atsisakyta rengti festivalį „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje“. Jo vietoje nuspręsta organizuoti mažesnės apimties renginius, leidžiančius lengviau prisitaikyti prie ekstremalios situacijos sąlygų. Organizuoti tokių renginių ciklą padėjo eksperimentinės archeologijos klubo „Pajauta“ nariai, kurie yra ilgamečiai festivalio dalyviai ir iniciatoriai, o rekonstruodami amatus ypatingą dėmesį skiria būtent Kernavės archeologiniams radiniams.

Pirmą kartą Lietuvoje išbandytas toks neįprastas renginių formatas. Prieš tai „po stiklu“ buvęs muziejus po atviru dangumi savaitgaliais tapdavo rekonstruktorių namais, kuriuose jie patys šeiminkavo – keitė baldų išdėstymą, atsigabendavo savo daiktų, gamino dirbinius, bandė atkartoti viduramžių Kernavės amatininkų buitį. Neatsitikti-

Kernavėje organizuoti ciklo „Senoji Kernavė atgyja“ renginiai.
G. Grigonio nuotr.

U. Dikaitės nuotr.

džio drožimo, senovinių žaidimų ir karybos rekonstruktoriai. Laisvas renginio formatas organizatoriams leido aktyviai bendrauti su amatininkais, filmuoti ir fotografuoti jų darbus, rengti tiesiogines transliacijas socialiniuose tinkluose. Renginys susilaukė vietinės spaudos dėmesio. Svarbu ir tai, kad šiems renginiams neprireikė itin didelių papildomų išlaidų – rekonstruktoriai atvažiuodavo ir visą savaitgalį darbuodavosi neatlygintinai, o organizatoriai pasirūpindavo maistu, vandeniu, anglimi ir malkomis, padengdavo rekonstruktorių kelionės išlaidas.

Šį renginių ciklą galima laikyti sėkme – pandemijos sąlygomis pavyko sukurti autentiškoje aplinkoje gyvenančių viduramžių kernaviškių vaizdą, pateikti daug edukacinio turinio, pritraukti didelį būrį lankytojų – ciklo „Senoji Kernavė atgyja“ renginiuose apsilankė iki 6 tūkst. žmonių.

Kernavės archeologinės vietovės muziejininkai dėkoja visiems, prisidėjusiems prie šios iniciatyvos įgyvendinimo: gyvosios archeologijos klubui „Pajauta“, VšĮ „Vikingų kaimas“, karybos klubams „Varingis“ ir „Hospitalierių ordinas“, Kernavės folkloro ansamblio „Medgrinda“ kolektyvui. ■

nai renginį nuspręsta organizuoti kiekvieno mėnesio paskutinį savaitgalį – Kernavės archeologinėje vietovėje savaitgaliais būna daugiausia lankytojų, o Kultūros ministerijos inicijuotas nemokamo muziejų lankymo paskutinį mėnesio sekmadienį modelis į Kernavę suburia dar daugiau lankytojų.

Tiesa, organizatoriai nebuvo tikri dėl renginio sėkmės – dalyviams ir lankytojams buvo privaloma dėvėti asmenines apsaugos priemones, teko riboti lankytojų srautus. Vis dėlto paskutinį gegužės sekmadienį sėkmingai praėjęs pirmasis ciklo „Senoji Kernavė atgyja“ renginys įkvėpė šią veiklą tęsti. Netrukus žinia apie galimybę „pagyventi“ viduramžių Kernavėje pasklido po kitus istorinės rekonstrukcijos klubus. Dalyvauti renginyje pageidavo vis daugiau rekonstruktorių ir karių, atsirado nemažas būrys savanorių.

Iš viso šiemet buvo surengti net 5 šio ciklo renginiai. Juose dalyvavo maisto istorijos, stiklo karoliukų gamybos, beržo tošies ornamentavimo, keramikos, kalvystės, odos dirbinių, juvelyrikos, gintaro apdirbimo, bat-siuvystės, puodininkystės, medinių baldų, deguto gamybos, titnago apdirbimo, me-

G. Grigonio nuotr.

Gedgaudai sugrįžta į gimtinę

Raimonda RAMANAUSKIENĖ

Šių metų pavasarį Vilniaus universiteto doc. dr. Jolanta Mažylė Mažeikių muziejui perdavė pirmąją Vytauto ir Stefanijos Gedgaudų archyvo siuntą.

Praėjusių metų pabaigoje Mažeikių krašto muziejuje dr. J. Mažylės iniciatyva pristatyta paroda „Atminties tiltai“, skirta Lietuvos žurnalistų sąjungos garbės nariui, žurnalistui ir redaktoriui Vytautui Gedgaudui (1912–1999) atminti. Atidarant parodą jos sumanytoja džiaugėsi, kad minint 20-ąsias V. Gedgaudo mirties metines ši iškili asmenybė sugrįžo į gimtąsias vietas. Tai buvo pirmasis V. Gedgaudo, užaugusio Tirkšliuose ir baigusio Mažeikių gimnaziją, gyvenimo ir kūrybos pristatymas kraštiečiams.

Iškili asmenybė

Vytautas Gedgaudas tarpukariu buvo leidinių „Iliustruotas pasaulis“, „Laiko žodis“, „Laikas“, „Telegramos“ redaktorius, išleido novelių rinkinį „Aistrų kovos“, į lietuvių kalbą išvertė grožinės literatūros kūrinių. Jis buvo ir buriuotojas, garsiosios jachtos „Žalčių karalienė“, 1937 m. laimėjusios lenktynes aplink Gotlando salą, įgulos narys, Lietuvos žurnalistų buriuotojų klubo „Marinus“ garbės narys. 1939 m. įstojo į Prancūzijos Svetimšalių legioną, kurio gretose kovojo iki pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Už tai ap-

Žurnalistas, rašytojas, redaktorius Vytautas Gedgaudas.

dovanotas dviem „Croix de Guerre“ ir Tuniso kautynių medaliu. 1945–1950 m. slapyvardžiu Vytautas Arūnas rašė politines apžvalgas JAV lietuvių dienraščiui „Draugas“. Buvo vienintelis lietuvis žurnalistas, akredituotas 1946 m. vasarą ir rudenį Paryžiuje vykusioje Taikos konferencijoje, iš jos JAV lietuvių laikraščiams rengė reportažus. Jis taip pat buvo Prancūzijos žurnalistų sąjungos narys ir generalinio sekretoriaus pavaduotojas, Laisvųjų žurnalistų sąjungos narys, jos valdybos narys. 1950 m. V. Gedgaudas išvyko į JAV, 1950–1954 m. ir 1956–1958 m. dirbo „Vienybės“ laikraščio redakcijoje. Grįžęs į Prancūziją 1954–1956 m. kūrė dokumentinius filmus JAV kino kompanijai. Nuo 1958 m. apsigyveno Klivlande, dirbo laikraštyje „Dirva“. 1964–1967 m. Klivlande ir Čikagoje kartu su žmona Stefanija Juodvalkyte-Gedgaudiene (1927–2020) turėjo meno

Vytautas Gedgaudas buvo aistringas buriuotojas.

galerijas, kuriose parodas rengė ir lietuvių dailininkai. 23-ėjus metus (1968–1991) buvo „Dirvos“ vyriausiasis redaktorius.

Namo grįžo trečias draugas

Daugelis muziejininkų ir archyvistų stebėjosi V. Gedgaudo kūrybinio palikimo tyrinėtojos dr. J. Mažylės sprendimu Gedgaudų šeimos archyvą patikėti regioniam muziejui. Į tai dr. J. Mažylė atsako, kad ji, turėdama Gedgaudų šeimos įpareigojimą rūpintis šio archyvo likimu, ilgai svarstė kur jam būtų geriausia vieta.

„Archyvo buvimas atminties institucijoje, mano supratimu, nėra vien tik akylas tvarkingai sudėliotų dėžių saugojimas gerai įrengtose saugyklose, – sako dr. J. Mažylė. – Man ypač svarbus archyvo tolesnis gyvenimas, idėjų, sukauptos medžiagos aktualizavimas, tam tikra tąsa ar, kitaip tariant, pri-

Pirmąją gautą Gedgaudų archyvo siuntą džiaugiasi Mažeikių krašto muziejaus direktoriaus pavaduotoja, vyr. fondų saugota Raimonda Ramanauskienė ir VU doc. dr. Jolanta Mažylė (dešinėje).

Vytautas Gedgaudas 1968–1991 m. buvo laikraščio „Dirva“ vyriausiasis redaktorius.

kėlimas naujam gyvenimui. Bendraudama ir bendradarbiaudama su Mažeikių muziejaus darbuotojais jautau jų pasišventimą muziejininko misijai. Mano ir jų požiūriai sutapo. Laikausi nuostatos, kad labai svarbu kultūros palikimą sugrąžinti į kilmės vietą. Juk Mažeikių muziejuje saugomas ir dailininko Alfonso Dargio, ir tarpukario diplomato, visuomenės veikėjo, dailininko Antano Liutkaus kūrybinis palikimas. Beje, Vytautas Gedgaudas egzilyje labai artimai bendravo su šiomis asmenybėmis, savo kraštiečiais, mažeikiškiais. Tai, kad A. Dargis ir A. Liutkus jau sugrįžę į Mažeikius, matyt, emociškai mane taip pat paveikė. Galima būtų nusišypsoti, kad dabar namo grįžta trečias draugas.“

Mažeikių krašto muziejuje tikimasi kitąmet surengti parodą „Iš Gedgaudų archyvo“. Dr. J. Mažylė pabrėžia tikinti, kad Gedgaudų archyvas inspiruos dar ne vieną muziejaus parodą ir atsivėrimą visuomenei, o V. ir S. Gedgaudų daugialypės kūrybinės veiklos tyrinėtojai galės apsilankyti Mažeikių muziejuje ir rimtai padirbėti. ■

Mažeikių krašto muziejaus archyvo nuotr.

Gobeleno „Psichės vestuvės“ tvirtinimas prie pamušalo. TVP Vilno nuotr.

Viešos „Psichės vestuvės“

Milda TIČKAITĖ

Nacionalinėje dailės galerijoje keturias liepos mėnesio dienas viešai demonstruotas eksponato restauravimo procesas.

Tai – Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų kolekcijai priklausantis XVII a. gobelenas „Psichės vestuvės“, sukurtas pagal garsaus baroko dailininko Izaoko Mualono (Isaac Moillon) kartoną, išaustas Obiusono (Aubusson) dirbtuvėse, Prancūzijoje. Didelių matmenų – 295×466 cm – gobeleną muziejui 2009 m. dovanojo verslininkai Antanas Bosas ir Andrejus Balyko. P. Gudyno restauravimo centre gobelenas buvo paruoštas eksponuoti – pavalyti paviršių dengę nešvarumai ir dulkės, sutvirtintos silpniausios vietos, išsiuvinėtos kelios trūkstamos detalės, autentiškas audinys pamušaluotas ir pritaikytas kabinti. Kurį laiką sieninis kilimas puošė Valdovų rūmų muziejaus koncertinę salę, vėliau laikytas muziejaus saugyklose, o 2019 m. perduotas perrestauruoti.

Kilimas buvo išplautas ir lanolinuotas, po to išardyti ankstesnės neprofesionalios restauracijos metu atlikti adymai, taisymai, ataudimai. Tolesniam konservavimo procesui paruoštas lininės drobės pamušalas, ant kurio gobelenas buvo tvirtinamas viešos demonstracijos metu. Svarbu, kad pamušalas po sieniniu kilimu gulėtų tolygiai, laisvai ir neįsirežtų vėliau sukant kūrinių į stakles. Todėl buvo reikalingas didelis darbatalis, ant kurio patiesti audiniai tolygiai neįtemptiant siūlo sudaigstyti zigzagu. Šį kruopštų darbą atliko trys restauratorės – Audronė Petroševičiūtė, Rima Togonidzė ir Milda Tičkaitė.

Grįžęs į P. Gudyno restauravimo centro patalpas pamušaluotas audinys pritvirtintas prie veleno ir įriestas į stakles. Restauruojant lininis pamušalas virto gobeleną sutvirtinančiu ir palaikančiu pagrindu, ant kurio kruopščiai tvirtinamos silpnos autentiško audinio vietos ir atkuriamos – siuvinėjamos neišlikusios, iširusios detalės. Taip autentiškas audinys bus maksimaliai išsaugotas.

Sieniniame kilime pavaizduota mitologinė scena. Pasak legendos, senovės graikų karalius susilaukė neapsakomo grožio dukters Psichės. Ją pamilo grožio ir meilės deivės Afroditės sūnus Amūras. Afroditė, norėdama išbandyti būsimąją marčią, jai davė 3 sudėtingas užduotis. Atlikdama paskutinę užduotį Psichė mirė. Dzeusas prikėlė ją iš numirusiųjų, suteikė nemarumą ir Olimpo šventykloje iškėlė Amūro ir Psichės vestuves. Ši paskutinė scena ir vaizduojama gobelene.

Kompozicijos centre pavaizduotas Dzeusas Amūrai ir Psichei tiesia vestuvinę sąjungos taurę. Jam iš šonų stovi dukros – Hestija, namų židinio saugotoja, ir Afroditė, meilės ir grožio deivė. Dešinėje gobeleno pusėje po figmedžiu sėdi šviesos ir meno dievas Apolonas bei jo motina ir Dzeuso žmona, santuokos deivė Hera. Ši figūrinė grupė yra paskutinė „Psichės vestuvių“ gobelenų cikle.

Vieša restauravimo proceso demonstracija sudomino lankytojus – galima sakyti, buvo praskleistas šydas nuo tekstilės restauratoriaus kasdienio darbo. ■

Lietuvos didieji meno vardai Ščečine

Nacionaliniame muziejuje Ščečine atidaryta paroda „Nuo Čiurlionio iki Kairiūkščio. Lietuvos XX amžiaus I pusės dailė“.

Parodą, kurioje pirmą kartą Lenkijoje taip plačiai pristatomas Lietuvos XX a. I pusės menas, rengė Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus Kaune ir Nacionalinis muziejus Ščečine. Parodos kuratoriai, Nacionalinio muziejaus Ščečine direktoriaus pavaduotojas dr. Dariuszas Kacprzakas ir ilgametis Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius, šviesaus atminimo Osvaldas Daugelis, atrinko daugiau kaip šimtą 24 žymiausių Lietuvos meno atstovų – Prano Domšaičio, Vlado Drėmos, Adomo Galdiko, Antano Gudaičio, Vytauto Kairiūkščio, Petro Kalpoko, Kazio Šimonio, Stasio Ušinsko, Justino Vienožinskio, Antano Zmuidzinaičiaus ir kitų autorių tapybos ir skulptūros darbų, tarp jų ir 10 M. K. Čiurlionio paveikslų.

Rugsėjo 4 d. gyvai ir virtualioje erdvėje vykusiame parodos atidaryme dalyvavo Nacionalinio muziejaus Ščečine direktorius Lechas Karwowskis, LR ambasadorius Lenkijos Respublikoje Eduardas Borisovas, Lietuvos garbės konsulas Ščečine Wiesławas Wierzchošius ir kt. Deja, dėl Lietuvoje įvesto karantino atvykstantiems iš Lenkijos parodos atidaryme negalėjo dalyvauti Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorė Daina Kamarauskienė ir viena parodos kuratorių Genovaitė Vertelkaitė-Bartulienė. L. Karwowskis džiaugėsi gražiu bendradarbiavimu ir išreiškė užuojautą dėl O. Daugelio mirties, pabrėždamas, kad muziejų bendruomenė neteko europinio lygio meno istoriko, savo darbais nusipelnusio daugelio Europos šalių, taip pat ir Lenkijos apdovanojimų. Pasak direktoriaus, ši paroda skirta šviesiam jo atminimui.

Parodos plakate naudojamas Antano Samuolio tapybos darbo „Geltona moteris“ fragmentas.

Dr. D. Kacprzakas pristatė parodą ir pasakojo apie Lietuvos dalininkų ryšius su Lenkija bei Ščečiniu. Štai P. Domšaičio kūriniai, eksponuoti kartu su tokių dailininkų kaip Maksas Liebermannas, Edvardo Muncho ar Käthe Kollwitz darbais, atėjus į valdžią nacistams buvo pašalinti iš visų muziejų, taip pat ir iš Nacionalinio muziejaus Ščečine. Gerai žinomi, pasak parodos kuratoriaus, yra M. K. Čiurlionio bei V. Kairiūkščio ryšiai su lenkų dailininkais. Apie Lietuvos ir Lenkijos menininkų kontaktus bus kalbama taip pat ir parodos proga parengtame paskaitų apie Lietuvos meną cikle bei parodos kataloge, kuris bus išleistas lenkų, lietuvių ir vokiečių kalbomis.

Paroda bus eksponuojama iki lapkričio 29 d. Ši paroda – tai antrasis šiais metais Lietuvos nepriklausomybės 30-mečiui skirtas renginys Ščečine. Prieš tai čia vyko pianisto Luko Geniušo ir Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro, diriguojamo Modesto Pitrenė, koncertas, kuriame skambėjo M. K. Čiurlionio simfoninė poema „Miške“. Buvo numatyta ir daugiau renginių, bet juos dėl koronaviruso teko atšaukti. ■

LR kultūros ministerijos informacija

„Po Angelo sparnu“ – Ukrainoje

Rita TULUŠIENĖ

Rugpjūčio 1-ąją, nepaisant dėl pandemijos uždarytų valstybių sienų, Ukrainoje atidaryta paroda „Po angelo sparnu“.

Paroda iš Anykščių Angelų muziejaus fondų eksponuojama Ukrainos liaudies ikonų ir antikvarinių daiktų muziejuje „Ukrainos dvasia“ (ДУША УКРАЇНИ), įsikūrusiame Radomyslio pilyje. Apgailestaujame, kad atidaryme galėjome dalyvauti tik nuotoliniu būdu, bet nuoširdžiai džiaugiamės atliktu darbu.

Bendradarbiavimą su ukrainiečiais pradėjome praėjusiais metais Anykščiuose surengę parodą „Angelo atvaizdas Ukrainos liaudies ikonose XVIII–XX a.“, o šįkart ukrainiečiams pristatome dalį Angelų muziejaus sukauptos meno kūrinių kolekcijos.

Šiais metais minime Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 30-metį, tad simboliška, kad veiklos 10-metį pažymintis Angelų muziejus ta proga pristatė parodą Ukrainoje, einančioje nelengvu laisvės keliu. Vykdomė projektą „Surask... Angelų kelias“ – sukūrėme alternatyvų maršrutą, rengiame tarptauti-

Rimantė Butkuvė. Laiminantis angelas. 2010.

nes kilnojamąsias parodas – angelai keliauja ne tik po Lietuvą, bet svečiavosi Latvijoje, Estijoje, o dabar atkeliavo ir į Ukrainą.

Šioje parodoje – 53 įvairia technika sukurti Angelų muziejaus eksponatai, tarp jų – nežinomo XVIII a. meistro žalvarinės alavuotos žvakidės ir šiuolaikinės Juozo Kavaliausko bei Marijaus Petrausko sukurtos metalo skulptūros, Romualdo Pučekio asambliažas, Margaritos Milašienės kūriniai iš vilnos, Jūratės Vingrienės tapybos darbai ant šilko, 12-os autorių medžio skulptūros, taip pat Lietuvos tapytojų (Vaidoto Žuko, Filomenos Linčiūtės-Vaitiekūnienės, Artūro Stančiko, Sigitos Prancuičio ir kt.) darbai ir trijų Sakartvelo dailininkų kūriniai.

Tikimės, kad ši paroda lankytojams suteiks džiugių akimirų ir kad iš Lietuvos atkeliavę angelai saugos ir globos Ukrainos žmones, padės įveikti visas negandas. ■

Mindaugas Būga.
Angelas keleivis (parodos simbolis). 2010.

Istorinei Prezidentūrai – 15

Ingrida JAKUBAVIČIENĖ

Istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra Kaune liepos 16-ąją minėjo 15-os metų sukaktį.

Istoriniai Prezidento rūmai visuomenei oficialiai atsivėrė 2005 m. liepos 3 d., kai Prezidentas Valdas Adamkus, Istorinę Prezidentūrą perduodamas Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui, muziejiniams linkėjo ieškoti naujų gyvosios atminties formų, kad ši vieta taptų Lietuvos valstybingumo memorialine-edukacine institucija, atliekančia muziejaus, pilietinės visuomenės saviraiškos ir edukacijos centro funkcijas. Šios gairės muziejui tapo svarbiu orientyru.

Pirmoji paroda – pranašiška

Pirmojoje muziejuje atidarytoje parodoje „Sugrįžtančios relikvijos“ į dienos šviesą iškelti nuo sovietų sunaikinimo apsaugoti eksponatai. Po daugiau nei 6 dešimtmečių į pastatą „sugrįžo“ prezidentų portretai, autentiški baldai ir paveikslai, istorinės nuotraukos, pristatančios tarptautinę ir Istorinę Prezidentūrą Kaune. E.Virkečio nuotr.

visuomeninę Lietuvos prezidentų veiklą bei asmeninio gyvenimo fragmentus.

Parodos „Sugrįžtančios relikvijos“ pavadinimas tapo savotišku magnetu, nes netrukus į muziejų iš po pasaulį išblaškytų lietuvių bendruomenių viena po kitos pradėjo grįžti istorinės relikvijos. Klivlando lietuvių bendruomenė perdavė lininį dekoratyvinį rankšluostį su išausta „Tautiška giesmė“, priklausiusį prezidentui Antanui Smetonai; Australijos Adelaidės lietuvių bendruomenė perdavė prezidentų A. Smetonos ir Aleksandro Stulginskio naudotus asmeninius daiktus – lazda, samtį, barometrą. 2019 m. muziejų pasiekė dar viena neįkainojama dovana – Amerikos lietuvių kultūros archyvas perdavė A. Smetonai dovanotą unikalią vietinę aukso monetą-suvenyrą. Istorinė Prezidentūra ir dabar vertingiausiais laiko eksponatus, tiesiogiai susijusius su prezidentų A. Smetonos, A. Stulginskio ir Kazio Griniaus

politine, visuomenine veikla bei asmeniniu gyvenimu.

Nuo pat Istorinės Prezidentūros veiklos pradžios imta kurti eksponatų rinkinį. Džiugu, kad į jį pateko daug 1918–1940 m. Lietuvos Respublikos laikotarpio prezidentų, visuomeninių organizacijų veiklos atvaizdų, įvairių to laikotarpio buities relikvų.

Didieji ir mažieji mecenatai

Istorinės LR Prezidentūros 15-os metų sukakčiai paminėti skirta paroda „Patikėta atmintis: žmonės, daiktai ir jų istorijos“ pasakoja apie visuomenės pasitikėjimą muziejumi kaip atminties institucija, apie brangius relikvius, pasakojančius buvusių savininkų istorijas ir likimus.

Rengdami šią parodą kryptingai siekime pradėti dialogą apie mecenatystės idėją. Iki XX a. pr. mecenavimas Europoje buvo siejamas tik su elito atstovais, o dabar mecenavimu gali užsiimti ne tik turtingi, bet ir pilietiškai žmonės, teikiantys paramą kultūros įstaigoms, architektūros paveldui išsaugoti, savo iniciatyva turtinantys muziejų fondus. Įprastai vertingus daiktus muziejui dovanojantys žmonės vadinami donatoriais, o mes mūsų muziejaus donatorius nusprendėme vadinti mažaisiais mecenatais. Kodėl? Nes dauguma jų muziejui padovanojo ne po vieną daiktą, jie aktyviai domisi muziejaus veikla, savo pavyzdžiu įkvepia aplinkinius. Per 15 metų 110 mažųjų mecenatų – privačių asmenų ir organizacijų – muziejui padovanojo per 2000 įvairių eksponatų.

Džiaugiamės ir didžiuojamės, kad eksponatų muziejui dovanojo Lietuvos politinio bei visuomenės elito palikuonys: prezidento A. Stulginskio duktė Aldona Juozevičienė, ilgamečio ministro pirmininko Juozo Tūbelio vaikaitis Peteris Kuhlmannas, teisės profesoriaus Augustino Janulaičio vaikaitis Ramūnas Janulaitis, architekto Vytauto

Landsbergio-Žemkalnio sūnus prof. Vytautas Landsbergis, žemės ūkio ministro Juozo Skaisgirio sūnus Antanas Skaisgiris, paskutiniojo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro plk. Kazio Skučo dukterėčia Virginija Skučaitė ir daugelis kitų.

Muziejui eksponatų pirmasis dovanojo žurnalistas, diplomatas Kazys Lozoraitis, Lietuvos diplomatijos šefo Stasio Lozoraičio sūnus. 2005–2006 m. jis dovanojo gana solidžią (88 vnt.) prezidento A. Smetonos rankraščių ir fotografijų kolekciją. Šis K. Lozoraičio dovanotas rinkinys tapo muziejaus „aukso fondu“. Daugiausia eksponatų – 545 vienetus – dovanojo kaunietė gydytoja Vilūnė Bučinskienė. Tai – fotonuotraukos, taikomosios dailės, tekstilės ir kt.

Diskusija su lankytojais

Užmegzti glaudūs ryšiai su mažaisiais mecenatais paskatino muziejaus gimtadienį sutikti netradiciškai – norėjome padėkoti už gautas dovanas ir jas pristatyti visuomenei. Kita vertus, toks tikslas pasirodė pernelyg paprastas, tad parodą nutarėme papildyti edukaciniais elementais.

Parodoje su lankytojais diskutuojame: Ar mums dar reikia autentiškų daiktų-eksponatų? Kodėl muziejui dovanojame eksponatus? Kodėl mums svarbi kasdienybės istorija? Kas dažniausiai laikoma šeimos relikvija? Ar gali rankomis numegztas šalis papasakoti šeimos ir valstybės istoriją? Taip lankytojus skatiname pažvelgti į savo šeimos istoriją, pasvarstyti, kokie materialūs ar emociniai saitai juos sieja su išėjusiais šeimos nariais, protėviais ir su paveldėtais daiktais.

Per 15 veiklos metų įgyta patirtis leidžia patikinti, kad Istorinės Prezidentūros duris pravėręs lankytojas muziejuje patirs istorijos dvelksmo prisodrintą atmosferą. Tad pasirinkus teminę ekskursiją ar edukacinę programą kviečiame į audienciją pas Prezidentą! ■

Istorinė sodyba, pakilusi iš pelenų

Arminas ŠILEIKIS

Liepos 4 dieną minėjome dr. Jono Basanavičiaus gimtosios sodybos atstatymo 30-metį.

Tautos patriarcho gimtinė šiandien lyg atgimusi iš pelenų – čia veikia muziejus, žaliuoja beveik 7000 pasodintų ąžuolų, vyksta įvairios edukacinės veiklos.

Jonas Basanavičius savo vaikystę praleido Vilkaviškio rajone, Ožkabalių kaime. Basanavičių namas buvo pastatytas dar prieš jam gimstant – 1832 m. Pasiturinčių suvalkiečių ūkininkų šeimos sodybą sudarė *stuba* (gyvenamasis namas), kluonas, dviejų dalių klėtis su prieklėčiu, 2 dideli tvartai, aliejinyčia ir jauja su pirtimi.

„Iš gimtųjų namų J. Basanavičius išvyko būdamas paauglys. Išvažiavęs mokytis į juos sugrįždavo tik kaip svečias – savaitgaliais ar atostogoms. Sodyba rūpinosi jaunėlis brolis Vincas, sodybos pastatai per ilgą laiką ne kartą degė ir po truputį nyko“, – pasakoja J. Basanavičiaus gimtinės muziejaus vedėja Rūta Vasiliauskienė. Tarpukariu Basanavičių palikuonys net Antano Smetonos kanceliarijos prašė taisyti prastos būklės sodybos pastatus, bet užėjus karui to padaryti nespėta. Sodybos atstatymo iniciatyva atgimė tik po pusės amžiaus.

Pasak R. Vasiliauskienės, kiekvienais metais buvo minimas J. Basanavičiaus gimtinėje žaliuojančio didžiulio, žmogaus rankomis sodinto Tautos atgimimo ąžuolyno gimtadienis, o šiais metais prisiminta sodybos atstatymo iniciatyva, šios idėjos autoriai.

Idėja atstatyti J. Basanavičiaus sodybą subrendo 1988 m. spalį. Kauno „Drobės“ gamybinio susivienijimo radijo laidų redaktorė Rima Lipšienė įmonės savaitraštyje „Drobiečių žodis“ paragino atgaivinti sodybą ir žmones pakvietė į talką. Pasak R. Vasiliauskienės,

J. Basanavičius tėviškės sode, 1905 m.
Suvalkijos kultūros centro-muziejaus archyvo nuotr.

tu pat metu kilo ir antra iniciatyva – vilniečiai pasiūlė pasodinti ąžuolyną. Sodybos projektavimo darbus pagal surinktą medžiagą atliko architektė Živilė Mačionienė. Visi atstatymo darbai baigti 1998 m.

Atstatytuose pastatuose jau beveik 30 metų veikia muziejus, lankytojus supažindinantis su pasiturinčio suvalkiečio ūkininko kasdieniu gyvenimu, J. Basanavičiaus asmenybe ir savita šiam kraštui būdinga etnine kultūra. Šiandien J. Basanavičiaus gimtinė – Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys. ■

Gedimino pilies bokšto 60-metis

Arminas ŠILEIKIS

Gedimino pilies bokšte įkurtas muziejus liepos 15-ąją šventė neeilinį gimtadienį. Pakilti į bokštą kvietė socialiniame tinkle pasirodęs šmaikštus vaizdo klipas, o nuolatinę ekspoziciją laikinai buvo papildžiusi šviesos instaliacija „Traukos taškas“.

Lygiai prieš 60 metų Gedimino pilies bokšte buvo atidarytas muziejus. Spauda anuomet skelbė, kad jis yra Vilniaus kraštotyros muziejaus filialas. Atidarymo diena pasirinkta neatsitiktinai – 1960 m. liepos 15 d. minėtos 550-osios Žalgirio mūšio metinės.

„Atsidaręs muziejus tuo metu lankytojams pristatė svarbiausius Vilniaus istorijos momentus. Tai šiandien pristatome ir mes, tik pasitelkę šiuolaikines priemones ir laikmetį atspindinį naratyvą, – sako Gedimino pilies bokšto vedėja Asta Daunoravičienė. – Antrajame aukšte įrengta 3D vaizdo projekcija per septynis bokšto langus lankytojams parodo, kaip nuo XIV iki XXI a. keitėsi Lietuvos sostinė. Trečiojo aukšto ekspoziciją pernai papildėme interaktyvia Baltijos kelio instaliacija. Kad pajustum, kaip ji veikia, turi pats tapti jos dalimi.“

Gedimino pilies bokštas dar 1996 m. tapo vienu iš Lietuvos nacionalinio muzie-

jaus (LNM) padalinių, kurių šiuo metu iš viso yra 10. Bokšte galima pamatyti Gedimino laiškus, viduramžių Vilniaus pilių maketą, ginkluotę, šarvus.

Daugiau nei 15 metų čia dirbanti A. Daunoravičienė išskiria du kiekvienam lankytojui privalomus pamatyti unikalius eksponatus: „Tik čia galima išvysti svastikomiu papuoštą XIV a. pagamintą raginį kirvį ir kryžiuočių antpuolius menančią arbaletą strėlę, ko gero, skriejusią į Gedimino kalno gyventojus – tokių strėlių visoje Lietuvoje tėra tik dvi.“

„Gedimino pilis yra ne tik LNM, bet ir visos Lietuvos simbolis. Per 60 m. pati ekspozicija labai pasikeitė ir džiugu, kad ekspozicijoje galime atspindėti pačius reikšmingiausius Lietuvos istorijos aspektus“, – sako LNM direktorė Rūta Kačkutė.

Gedimino pilies bokštas yra daugiausia lankytojų pritraukiantis LNM padalinys. Kasmet jį aplanko daugiau nei 200 tūkstančių lankytojų, daugiausia – turistų. ■

Gedimino kalnas. L. Penek nuotr.

„Santaka“ – 30 metų kartu

Agnė VITARTAITĖ

Tauragės krašto muziejus „Santaka“ buvo įkurtas 1990 m. rugsėjo 1-ąją. Per 30 metų muziejus labai pasikeitė, įgyvendino daugybę projektų ir svariai prisidėjo garsinant Tauragės kraštą.

Veiklos pradžia muziejui buvo kupina iššūkių. Vis dėlto jame dirbę 3 darbuotojai – direktorius, etnografė ir gamtininkas – stengėsi kurti ekspozicijas, įsigyti eksponatų. Tuo metu kaip tik pradėjo irti daugelis visuomeninių ir karinės šlovės muziejų, kuriuose buvo saugoma daug istorijos ir etnografijos eksponatų, tad dalis jų perduota muziejaus globon. Daug eksponatų gauta ir iš miesto mokyklų, pavienių asmenų. Pradėtos organizuoti parodos. Pirmojoje, pavadintoje „Tas paslaptingas žavumas“, buvo pristatyti tautodailininkės, dabar jau Tauragės Garbės pilietės, Juzefos Bružienės tapybos darbai.

Pamažu muziejus plėtėsi: įrengta etnografijos ekspozicija, iš perimtų Tauragės miškų urėdijos gamtos muziejaus iškamšų įkurtas Gamtos skyrius. Darbuotojai prisidėjo prie Tauragės krašte vykdomų archeologinių kasinėjimų. 2007 m. abiejuose Rytinio pilies bokšto aukštuose atidaryta archeologijos ekspozicija, kurią parengė archeologas, Dauglaukio kapinyno tyrinėtojas, akademikas, prof. dr. Eugenijus Jovaiša.

Transformacija

Pastaraisiais metais muziejus išgyveno transformaciją – savivaldybės ir Europos Sąjungos lėšomis finansuotas muziejaus modernizavimo projektas, kuris jį pakeitė neatpažįstamai: įrengtos naujos istorijos, etnografijos, tautodailės, gamtos ekspozici-

jos, atvertos reprezentacinės paskirties erdvės – Tauragės pilies menės. Naujais eksponatais ir moderniomis technologijomis papildė archeologijos ekspozicija, naujai įrengtas modernus išmanusis „Amžių“ bokštas. Kiekvienoje erd-vėje lankytojus stebina inovatyvūs sprendiniai: šešėlių teatro instaliacijos, dėlionės, kompiuteriniai žaidimai, holograma, išmanieji stalai, 3D akiniai, paslapčių kambarys.

Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ direktorius Romualdas Vaitkus

„Tauragės krašto muziejus „Santaka“ jau seniai nebėra „apdulkėjusių eksponatų saugykla“, – pabrėžia jo direktorius Romualdas Vaitkus. Per pastaruosius metus jis tapo daugiafunkčiu krašto muziejumi, kuriame ne tik vyksta tradicinės veiklos, bet ir verda alternatyvus kultūrinis miesto gyvenimas. Džiugu, kad darnaus ir profesionalaus kolektyvo dėka jis tapo vienu moderniausių regioninių muziejų Lietuvoje.“

Švenčiant Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ sukaktį simboliškai pasodinta 30 medžių.

Šiuo metu muziejus organizuoja meno festivalius, taip išnaudodamas unikalią vietą, kurioje yra įsikūręs – pastatų kompleksą, vadinamą Tauragės pilimi, ir kitas miesto erdves. Veiklos 30-metį muziejus taip pat minėjo netradiciškai – kvietė prisijungti prie birželio 6 d. Tauragės miesto savivaldybės paskelbto iššūkio „Eik už ekologiją Tauragėje“. Iki vasaros pabaigos 618 iššūkio dalyvių aplink Žemės rutulį apkeliavo beveik 7 kar-

Muziejuje organizuojami meno festivaliai.

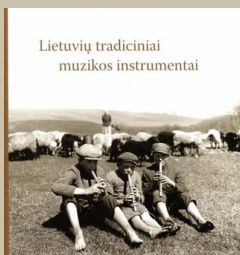
tus. Užbaigus iššūkį prie muziejaus simboliškai pasodinta 30 medžių.

„30 metų kartu“ – toks šūkis šiais metais lydėjo jau tradiciniu tapusį menų festivalį „Kvadratu“. Festivalis parodė, kad muziejus – patraukli erdvė tarpdisciplininiam menui eksponuoti, daugiausiai dėmesio skiriant vizualumui, personifikuotiems lankytojų patyrimams.

„Atjaunėjus kolektyvui ir pritaikius naujus darbo organizavimo būdus muziejus ėmė sparčiai atsinaujinti, tapo daug įdomesnis šiuolaikinei visuomenei“, – teigia Istorijos-etnografijos skyriaus vedėjas Dariusz Kiniulis.

Iš tiesų – Tauragės krašto muziejus „Santaka“ tapo atviras visomis prasmeimis: atviras žmonėms, idėjoms, pokyčiams. Tai – muziejus, į kurį norisi sugrįžti!

Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ archyvo nuotr.

• **Lietuvių tradiciniai muzikos instrumentai.** Parodos katalogas yra Lietuvos nacionalinio muziejaus leidinys. Sudarytoja Lina Bukauskienė.

► 2018 m. veikusi paroda „Lietuvių tradiciniai muzikos instrumentai“ buvo skirta jubiliejinei Lietuvos dainų šventei „Vardan tos...“ ir Lietuvos valstybingumo atkūrimo 100-mečiui. Joje eksponuoti visų tipų instrumentai

ir nuotraukos iš įvairių Lietuvos muziejų, institucijų ir privačių rinkinių. Šis leidinys – jubiliejinės parodos katalogas. Jame pirmą kartą plačiau pristatomas ir Lietuvos nacionalinio muziejaus tradicinių muzikos instrumentų rinkinys. Leidinyje pateikiama medžiaga galėtų prisidėti prie instrumentinio muzikavimo tradicijų gavinimo ir saugojimo.

► *Vilnius: Lietuvos nacionalinio muziejaus 2020. 240 psl., iliustr. ■*

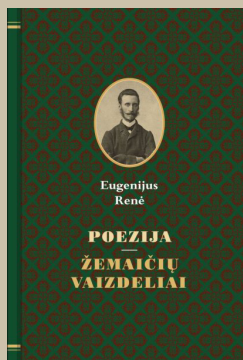

• **Sugrįžimai... Vilkaviškio krašto etnografinės sodybos / Returns... Ethnographic homesteads of Vilkaviškis region.** Vilkaviškio rajono savivaldybės Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centro-muziejaus leidinys. Sudarytoja Aušra Mickevičienė.

► Leidinys skirtas nykstančiam lietuviškam Sūduvos ir Vilkaviškio krašto kaimui įamžinti – knygoje pristatomos 49 krašto sodybos, jų istorijos, kurias iliustruoja per 500

archyvinių nuotraukų, pastatų išdėstymo brėžiniai, kruopščiai užfiksuoti etnografiniai elementai, kadaise gyvenusių šeimų likimo aprašymai, autentiška jų palikuonių sukaupta medžiaga. Knygoje aprašytos unikalios Aleksų, Brundzų, Giraičių, Povilaičių, Rimšų, Stankevičių, Valaičių sodybos, dr. Jono Basanavičiaus, dr. Vinco Kudirkos, poetų Kazio Bradūno, Salomėjos Nėries, Petro Karužos, rašytojų Prano Mašiotio, Vinco Pietario tėviškės, įsikūrusios Pilviškių seniūnijos kaimuose, prie Alksnės, Rausvės, Šešupės ir Žvirgždės upių. Šis leidinys bus puikus pagalbinkas tiems, kas siekia išsaugoti ir atkurti iš tėvų ar senelių paveldėtas gimtines sodybas.

► *Marijampolė: sp. „Idėja plus“, 2019, 256 psl., iliustr. ■*

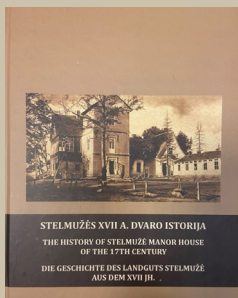

• **Eugenijus Renė. Poezija. Žemaičių vaizdeliai.** Poezijos vertimų knyga yra Gargždų krašto muziejaus leidinys. Sudarė Marius Mockus. Vertė Regina Koženiauskiene.

► Knygoje pristatomi XIX a. Gargždų dvarą valdžiusių baronų Renė šeimos paskutinio atstovo Eugenijaus Renė (Eugeniusz Karol Antoni Teofil Rönne, 1830–1895) poezijos vertimai. Baronas E. Renė buvo Gargždų dvaro centro ir žemių apie jį valdytojas. Jis išpuoselėjo parką, dvaro sodybą, buvo išsilavinęs, mėgstantis

poeziją. Jis aktyviai susirašinėjo su tuomet garsia poete Karolina Praniauskaite. Dvaras apylinkėse garsėjo jo įrengtu nedideliu muziejumi su senienų rinkiniais, vertinga porceliano dirbinių kolekcija, apie 4000 knygų biblioteka. Parkas XIX a. II p. buvo vienas geriausiai sutvarkytų angliško stiliaus Žemaitijos dvarų parkų. 1875–1895 m. buvo Gargždų dvaro klestėjimo laikotarpis. Lenkų kalba kūręsio dvarininko E. Renė knyga „Poezija ir dramos kūriniai“ išleista Vilniuje 1878 m., joje yra 43 eilėraščiai, poemos žanro siekiantys „Žemaičių vaizdeliai“ ir trys pjesės, pavadintos operomis. Poezijos vertimai papildyti įžanginiais dr. Brigitos Speičytės ir Janinos Valančiūtės straipsniais.

► *Klaipėda: sp. DRUKA, 2019, 256 psl., iliustr. Tiražas 2000 egz. ■*

• **Stelmužės XVII a. dvaro istorija / The history of Stelmužė Manor House of 17th Century / Die Geschichte Des Landgutes Von Stelmužė Aus Dem XVII. JH.** Albumas yra Zarasų krašto muziejaus leidinys. Sudarytojai: Ilona Vaitkevičienė, Vasilijus Trusovas.

► Albume atskleidžiama iliustruota Stelmužės dvaro istorija, kurios pradžia siekia XV a. Rengiant albumą buvo remtasi fon Berkenų šeimos istorija, patikslinti faktai apie dvarą valdžiusius didikus, dvarvietėje išlikusius pastatus. Leidinys gausiai iliustruotas senomis nuotraukomis iš J. Nemanio, A. Žilėno, L. Radzevičiaus archyvų ir Zarasų krašto muziejaus fondų. Pamatyti išsamesnį vaizdą, įvertinti vietovės pokyčius padeda fotografų R. Bikulčiaus, R. Junevičiaus ir A. Staucko nuotraukos.

► *Zarasai: sp. Utenos Indra, 2019, 100 psl., iliustr. Tiražas 1000 vnt. ■*

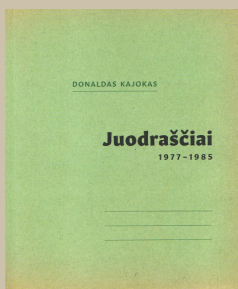

• **Irenos Rutkauskaitės keramika.** Parodos katalogas yra Marijampolės kraštotyros muziejaus (dabar – Marijampolės krašto ir Prezidento Kazio Griniaus muziejus) leidinys.

► Parodos leidinys aktualizuoja marijampolietės liaudies menininkės

Irenos Rutkauskaitės (1914–1980) kūrybinį palikimą – muziejuje saugomą vertingą XX a. Lietuvos keramikos mokyklos kolekciją. Ši liaudies menininkė – viena ryškiausių Lietuvos buitinės keramikos ir mažosios plastikos kūrėjų, palikusi gražų pėdsaką savo gimtojo miesto kultūros gyvenime ir lietuvių keramikos meno pasaulyje, aktyviai dalyvavusi šalies ir užsienio parodose. Viskuo besidominti menininkė sugebėdavo pastebėti aktualius gyvenimo įvykius ir juos įamžindavo. Didelę įtaką menininkės kūrybiniam tobulėjimui turėjo dailės pedagogo Vinco Košubos pamokos.

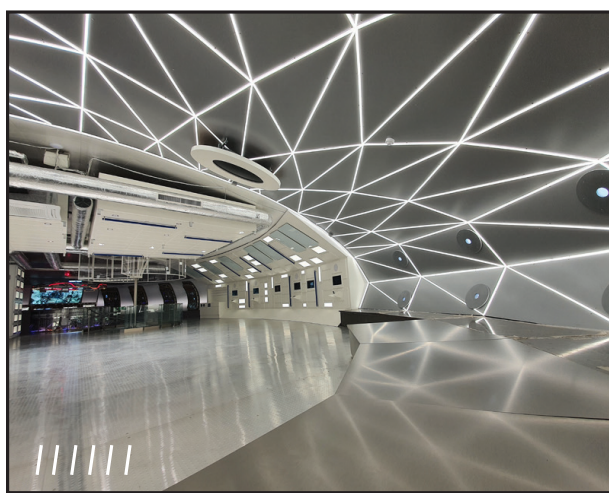
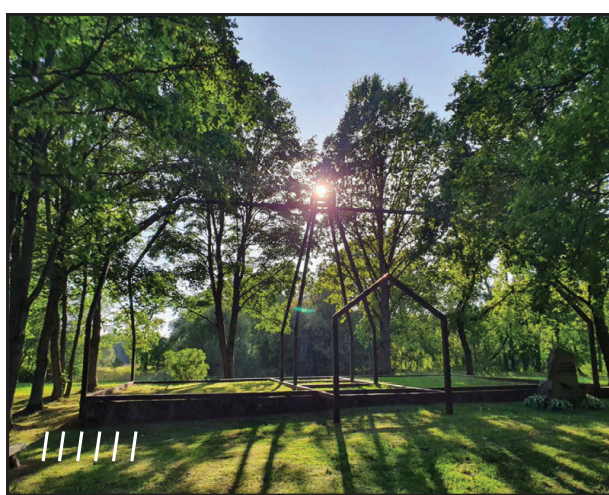
► *Marijampolė: sp. „Piko valanda“, 103 psl., iliustr. Tiražas 500 vnt. ■*

• **Donaldas Kajokas. „Juodraščiai. 1977–1985.“** Kauno rajono muziejaus leidinys. Sudarytojai: Raminta Lampstatis (Lampstatytė), Zigmas Kalesinskas, Gertrūda Jovaraitė.

► Tai – poeto, eseisto, prozininko, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato Donaldo Kajoko juodraščių knyga, kurioje atspausdinti autentiški poeto juodraščiai-eskizai. Leidinio dizainas panašesnis į sąsiuvinį nei į knygą, sudarytojai ragina skaitytojus pažvelgti į puslapius, kuriais poetas neturėjo tikslo dalintis. Leidinys išsiskiria savo dizainu: viršelis primena seną, pageltusį sąsiuvinį. Šis originalus knygos dizainerės Gertrūdos Jovaraitės sprendimas atspindi vienos iš leidinio sudarytojų R. Lampstatytės idėją: rasti seni, apdulkęję sąsiuviniai ir buvo svarbiausia šios knygos atsiradimo priežastis.

► *Kaunas: sp. Kopa, 2019, 152 psl. iliustr. Tiražas 300 egz. ■*

//////

Muziejų ir galerijų
ekspozicijų autoriniai
projektai

//////

Teminių parodų ir
specializuotų ekspozicijų
interaktyvūs media
sprendimai bei
įgyvendinimas

//////

Autorinė priežiūra

//////

//////

(+370 5) 2132535
info@ekspobalta.com
www.ekspobalta.com

EKSPOBALTA

